

Investigating Factors Affecting the Determination of Urban Development Visions the Case Study of Bandar Anzali City

Benyamin Hasanzadeh Baghi¹ , Aliakbar Salaripour²

1. Department of Urban Planning, Department of Urban Planning, Faculty of Art and Architecture, University of Guilan, Rasht, Iran
Email: benyaminhasanzade76@gmail.com

2. Department of Urban Planning, Department of Urban Planning, Faculty of Art and Architecture, University of Guilan, Rasht, Iran
Email: salaripour@guilan.ac.ir

Article Info

Article type:
Research Article

Article History:

Received:

3 February 2023

Received in revised form:

1 April 2023

Accepted:

6 May 2023

Keywords:

Vision,
Participation,
Urban Identity,
Bandar Anzali City

ABSTRACT

Cities can take a step in the path of development and a favorable and sustainable future when the planning and implementation of urban programs are based on a vision plan that matches the unique identity of the city and the wishes of all urban groups and citizens. Therefore, this research seeks to investigate the factors influencing the determination of urban development prospects in Bandar Anzali city. This research is practical based on the goal and descriptive-analytical based on the attitude. The statistical sample size was calculated using Cohen's method of 355 people. In this research, an attempt was made to measure the relationships and the influence of the components of urban identity, environmental survey (current state of the city), attitude towards the city, as well as the criteria of perceived participation and participation intention on the urban vision. The research results show that in compiling the urban vision of Bandar Anzali, attention has been paid to urban identity. However, the environmental survey has had a moderate impact on the urban vision compared to the urban identity. While the attitude towards the city and the perceived participation did not affect the vision of Bandar Anzali city, which shows the weakness of participatory planning, people are still ready to participate because they consider participation essential. The results of the Importance-Performance Matrix also indicate the presence of the "environmental survey" component in the weakness range, which requires investment and improvement of the variables of this component.

Cite this article: Hasanzadeh Baghi, B., & Salaripour, A.A. (2023). Investigating Factors Affecting the Determination of Urban Development Visions the Case Study of Bandar Anzali City. *Geographical Urban Planning Research Quarterly*, 11 (1), 149-169.
<http://doi.org/10.22059/JURBANGEO.2023.356875.1807>

© The Author (s).

DOI: [10.22059/JURBANGEO.2023.356875.1807](https://doi.org/10.22059/JURBANGEO.2023.356875.1807)

Publisher: University of Tehran Press

Extended Abstract

Introduction

Due to the rapid expansion of urbanization and the resulting problems, cities are always facing challenges that overshadow the lives of citizens and their future in cities, and the question arises as to where the city will reach in the next few years. Cities can take a step in the path of development and a favorable and sustainable future when the planning and implementation of urban programs are based on a vision plan that matches the unique identity of the city and the wishes of all urban groups and citizens. Therefore, this research seeks to investigate the factors influencing the determination of urban development prospects in Bandar Anzali city. In this city, despite the preparation of various urban development plans since 1973 and the formulation of the vision and the assessment of the requirements, and as a result, the proposal of the manner and extent of the development of the city and the relevant factors in the coming years related to each plan, always in fulfilling the wishes of the citizens for a satisfied life faced challenges in formulating the urban vision. Therefore, this research tried to investigate the influencing factors on the urban development vision of Bandar Anzali. Also, the degree of synchronization of the urban vision with the urban identity, the degree of participation in the existing situation, and the intention to participate should be evaluated in order to help the urban management of Bandar Anzali to realize a desirable city for all citizens. In this research, an attempt was made to give appropriate answers to the questions raised: 1) What is the relationship between factors affecting the urban vision of Bandar Anzali? 2) What is the position of participation in drafting the urban development vision? 3) To what extent has attention been paid to the concept of urban identity in the visions of the urban plans of Bandar Anzali? 4) What are the improvement and investment priorities to create a city with a favorable future?

Methodology

This research is practical based on the goal and descriptive-analytical based on the attitude. The data collection tool was also

done in two forms, documents and field survey. Four components, 21 criteria and 55 indicators were extracted through theoretical foundations, previous studies and urban documents. The size of the statistical sample was calculated using Cohen's method of 355 people. In this research, an attempt was made to measure the relationships and the influence of the components of urban identity, environmental survey (current state of the city), attitude towards the city, as well as the criteria of perceived participation and participation intention on the urban vision. For data analysis, structural equation method with partial least square approach was used in Smart PLS3 software, as well as IPMA test to analyze the importance-performance matrix.

Results and discussion

The research model was confirmed in two measurement and structural parts and the results of the research show that in compiling the urban vision of Bandar Anzali, attention has been paid to the urban identity, but the environmental survey has had a moderate impact on the urban vision compared to the urban identity. While the attitude towards the city and the perceived participation did not affect the vision of Bandar Anzali city, which shows the weakness of participatory planning, but still people are ready to participate. Because they consider participation essential. The results of IPMA also indicate the presence of the "environmental survey" component in the weakness range, which requires investment and improvement of the variables of this component. Also, "Urban Identity" and "Participation Intention" are in the acceptable range and energy loss respectively (albeit close to the acceptable range) and finally "Attitude to the City" and "Perceived Participation" are in the range of indifference.

Conclusion

In addition to maintaining the urban environment and improving the existing situation, urban planners must meet functional and identity needs and simultaneously improve city residents' relationship with the built environment. All

residents' opinions should be considered when developing the urban vision because urban planning is a social and political process. Although urban policy and planning occur at various scales, they should not be separated from each other but rather should be integral aspects of a coordinated and comprehensive process to achieve urban planning goals, which is the desired future. This research emphasizes that transformational planning can only be done when social norms, people's behaviors, and people's attitudes change. Urban life is created by everyone in cities, urban management, citizens, businesses, experts, individuals, and communities. Therefore, urban life can only be changed through the right tools for their participation and involvement, and this is exactly what the process of defining a principled and high-consultants of this paper.

quality vision will do. The results of this research can help urban management, and planners know the issues and shortcomings in determining urban development visions to create a city where everyone will be satisfied with a favorable future.

Funding

There is no funding support.

Authors' Contribution

All of the authors approved the content of the manuscript and agreed on all aspects of the work.

Conflict of Interest

Authors declared no conflict of interest.

Acknowledgments

We are grateful to all the scientific

بررسی عوامل تاثیرگذار بر تعیین چشم‌انداز توسعه شهری، مطالعه موردی: شهر بندر انزلی*

بنیامین حسن‌زاده باغی^۱، علی‌اکبر سالاری پور^۲

۱- گروه شهرسازی، دانشکده هنر و معماری، دانشگاه گیلان، رشت، ایران. رایانامه: benyaminhasanzade76@gmail.com
۲- نویسنده مسئول، گروه شهرسازی، دانشکده هنر و معماری، دانشگاه گیلان، رشت، ایران. رایانامه: salaripour@guilan.ac.ir

اطلاعات مقاله

چکیده

نوع مقاله:

مقاله پژوهشی

تاریخ دریافت:

۱۴۰۱/۱۱/۱۴

تاریخ بازنگری:

۱۴۰۲/۰۱/۱۲

تاریخ پذیرش:

۱۴۰۲/۰۲/۱۶

واژگان کلیدی:

چشم‌انداز،

مشارکت،

هویت شهری،

شهر بندرانزلی

شهرها زمانی می‌توانند در مسیر توسعه و آینده‌ای مطلوب و پایدار گام بردارند که برنامه‌ریزی‌ها و اجرای برنامه‌های شهری براساس یک برنامه چشم‌انداز منطبق بر هویت منحصر به فرد شهر و خواسته‌های همه گروه‌های شهری و شهروندان باشد. بنابراین این پژوهش بدنبال بررسی عوامل تاثیرگذار بر تعیین چشم‌انداز توسعه شهری در بندر انزلی است. پژوهش حاضر بر مبنای هدف، کاربردی و بر مبنای شیوه نگرش، توصیفی-تحلیلی است. ابزار گردآوری داده‌ها نیز به دو صورت اسنادی و پیمایش میدانی انجام شد. حجم نمونه آماری از طریق روش کوهن ۳۵۵ نفر محاسبه گردید. در این پژوهش تلاش شد که روابط و میزان تاثیرگذاری مولفه‌های هویت شهری، پیمایش محیطی (وضعیت موجود شهر)، نگرش به شهر و نیز معیارهای مشارکت ادراک‌شده و قصد مشارکت بر چشم‌انداز شهری سنجیده شود. نتایج حاصل از معادلات ساختاری با رویکرد حداقل مربعات جزئی نشان می‌دهد که در تدوین چشم‌انداز شهری بندر انزلی به هویت شهری توجه شده است اما پیمایش محیطی نسبت به هویت شهری تاثیر متوسطی بر چشم‌انداز شهری داشته است. در حالیکه نگرش به شهر و مشارکت ادراک‌شده تاثیر بر چشم‌انداز شهر بندر انزلی نداشت که نشان از ضعف برنامه‌ریزی مشارکتی دارد اما همچنان مردم آماده مشارکت هستند. زیرا مشارکت را امری ضروری می‌دانند. نتایج ماتریس اهمیت-عملکرد نیز بیانگر حضور مولفه «پیمایش محیطی» در محدوده ضعف است که نیاز به سرمایه‌گذاری و بهبود متغیرهای این مولفه است. نتایج این پژوهش می‌تواند به مدیریت شهری و برنامه‌ریزان جهت آگاهی از مسائل و کاستی‌های موجود در تدوین چشم‌اندازهای توسعه در راستای شهری مورد رضایت همگان با آینده‌ای مطلوب یاری دهد.

استناد: حسن‌زاده باغی، بنیامین و سالاری پور، علی‌اکبر. (۱۴۰۲). بررسی عوامل تاثیرگذار بر تعیین چشم‌انداز توسعه شهری، مطالعه موردی: شهر بندر انزلی. *پژوهش‌های جغرافیای برنامه‌ریزی شهری*، ۱۱ (۱)، ۱۶۹-۱۴۹.

<http://doi.org/10.22059/JURBANGEO.2023.356875.1807>

ناشر: مؤسسه انتشارات دانشگاه تهران

DOI: 10.22059/JURBANGEO.2023.356875.1807

© نویسندگان

*. این مقاله برگرفته از پایان‌نامه کارشناسی‌ارشد آقای بنیامین حسن‌زاده باغی در رشته شهرسازی با راهنمایی نویسنده دوم در دانشکده هنر و معماری دانشگاه گیلان دفاع می‌باشد.

مقدمه

شهرها سیستم‌های پیچیده و پویایی هستند که تنظیم یا توسعه آنها از طریق برنامه‌ریزی نیازمند روش‌های پیچیده‌تر برای درک، مدل‌سازی، پیش‌بینی و تدوین استراتژی‌ها و برنامه‌های آینده است. در تمام مراحل یا فرآیند برنامه‌ریزی، پایه شواهد از وجود اطلاعاتی در مورد گذشته و حال به همراه جزئیات در مورد سناریوهای آینده به دست می‌آیند (Geertman, 2017). برنامه‌ریزی بطور ذاتی با برخورد با آینده مرتبط است. هدف آن نه تنها پیش‌بینی آن، بلکه هدایت توسعه به سمت یک هدف مطلوب است. از آنجایی که آینده نامشخص است، عدم قطعیت، هم از نظر نتایج و هم از نظر تکامل شی مورد برنامه‌ریزی یک عنصر طبیعی برنامه‌ریزی است. با این حال، عدم اطمینان همچنین ممکن است به عنوان یک فرصت و نه یک تهدید برای برنامه‌ریزان و سیاست‌گذاران تلقی شود. این امر تا حد زیادی به نگرش نسبت به عدم قطعیت بستگی دارد. سیاست‌گذاری ممکن است مطابق با روندهای فعلی یا موردانتظار باشد، یا برعکس ممکن است آن‌ها را زیر سوال ببرد و آینده‌های جایگزین را متصور باشد که باید دنبال شود (Staricco, 2019). از طرفی لازم است شهروندان بدانند که چه کسانی هستند و چگونه استراتژی‌هایی برای بهبود زندگی نسل‌های آینده خود ایجاد کنند (De Oliveira Capela & Ramirez-Marquez, 2019: 73).

در اواخر قرن بیستم، نیاز به تعامل مستقیم با دستور کار پایداری (و آرزوی زندگی در محدوده‌های زیست‌محیطی، اجتماعی و اقتصادی به خاطر نسل‌های آینده) دولت‌ها، شرکت‌ها، سازمان‌های غیرانتفاعی و مدنی گسترده‌تر را برانگیخت و جامعه را بر این داشت که بطور رسمی در مورد چشم‌اندازهای آینده‌ای مطلوب فکر و برنامه‌ریزی کند. به عنوان مثال، منشور زمین^۱، ۲۰۰۰ نمونه برجسته این تفکر بود. اگرچه، همانطور که گافیکین و استرت^۲ در سال ۲۰۰۶ پیشنهاد کردند، بسیاری از مفسران قبلاً از دست‌دادن آشکار سنت‌های اصلی آرمانشهری برنامه‌ریزی ابراز تاسف کرده بودند، توسعه مفاهیم و اصول چشم‌اندازسازی^۳ نقشی در روشی که برخی از برنامه‌ریزان شهری در دهه‌های ۱۹۸۰ و ۱۹۹۰ شروع به تفکر در مورد آینده کردند، داشت. در نتیجه، در این دوره تعدادی از فعالیت‌های «برنامه‌ریزی چشم‌انداز^۴» در ایالات متحده آمریکا و بریتانیا ظاهر شد (Dixon, 2018: 779). با این حال، شواهد زیادی وجود دارد که نشان می‌دهد چشم‌اندازهای شهری اغلب براساس نظرات عموم شهروندان و مولفه‌های هویت‌ساز مختص به شهرها تدوین نمی‌شوند و برنامه‌ریزان شهری در فرآیند برنامه‌ریزی آینده شهرها بجای تاکید بر اجماع، مشارکت و فراگیربودن، متخصص محور و نخبه‌محور هستند. چنین شرایطی نشان می‌دهد با وجود نفوذ رویکرد سنتی در برنامه‌ریزی شهری و بدلیل نگاه تک بعدی، از بالا به پایین و صرفاً کمی به مسائل در تدوین چشم‌انداز شهری، برای جایگاه شهروندان و گروه‌های ذی‌نفع ارزشی قائل نیست.

در فرآیند تهیه و تدوین چشم‌انداز شهری و اهمیت مفهوم مشارکت در آن باید مفهوم دیگری به نام هویت^۵ و هویت شهری نیز موردتوجه قرارگیرد. هویت یک شهر، همان برداشتی است که می‌توان براساس آن شهر را ساخت و ارزیابی کرد، برآیندی که شامل مجموعه دستاوردهای شهروندان در حوزه‌های گوناگون است. بدلیل اهمیت این موضوع، برنامه‌ریزان شهری تلاش می‌کنند تا با شناختن معیارهای کلیدی در هویت شهری، برای آن برنامه‌هایی هماهنگ و ساختارمند تدوین کنند (نوکار و همکاران، ۱۳۹۵: ۱۳۴). علاوه بر بعد اجتماعی هویت که باورهای شخصی افراد نسبت به خود، یا در یک گروه اجتماعی را بیان می‌کند، بعد فضایی و کالبدی است که هویت در درون آن قرار می‌گیرد و توسط آن ایجاد می‌شود. با این حال، هویت به عنوان یک رابطه بیان می‌شود و به عنوان «حسی که افراد از طریق احساسات ذهنی خود براساس تجربیات روزمره و روابط اجتماعی گسترده‌تر از خود می‌گیرند» تعریف می‌شود (Cheshmehzangi, 2015: 392).

بنابراین اگر چشم‌اندازی براساس عوامل هویتی شهر که منحصر به فرد و مخصوص آن شهر هستند و نیز براساس

1. Earth Charter
2. Gaffikin and Sterrett
3. Visioning
4. Vision Planning
5. Identity

مشارکت شهروندان تدوین نگردد، نمی‌توان تحقق چشم‌انداز را متصور شد. به عبارتی دیگر، برنامه چشم‌انداز با موفقیت چندانی مواجه نخواهد شد که این موضوع به یکی از چالش‌های اساسی در نظام برنامه‌ریزی شهرهای ایران تبدیل شده‌است که شهر بندر انزلی نیز از این قاعده مستثنی نیست و تاکنون میزان توجه چشم‌انداز طرح‌های توسعه شهری به مولفه‌های هویت‌ساز شهر و همچنین میزان حساسیت شهروندان به مسائل هویتی در چشم‌انداز شهری بندر انزلی و همچنین میزان مشارکت شهروندان در روند تدوین برنامه‌ها، مورد مطالعه عمیق قرار نگرفته‌است. این پژوهش با هدف بررسی عوامل تاثیرگذار بر تعیین چشم‌انداز شهری بندر انزلی در راستای تحقق شهری با آینده مطلوب شهری انجام شده‌است. این شهر از مهم‌ترین شهرهای گردشگری و از مراکز مهم بندری و اقتصادی در استان گیلان و حتی ایران بشمار می‌رود. شهر انزلی با وجود تهیه طرح‌های مختلف توسعه شهری از سال ۱۳۵۱ و بررسی میزان نیازمندی‌ها و در نتیجه پیشنهاد نحوه و میزان توسعه شهر و عوامل مربوطه در سال‌های آینده مرتبط با هر طرح، همواره در تدوین چشم‌انداز شهری جهت تحقق خواسته‌های شهروندان برای یک زندگی رضایتمند با چالش‌هایی همچون چگونگی تنظیم یک چارچوب برنامه‌ریزی متناسب با حوزه تصمیم‌گیری مدیریت شهری، نحوه هماهنگی و یکپارچه‌سازی اقدامات دستگاه‌های اجرایی جهت اداره مطلوب شهر، میزان همسویی برنامه‌های چشم‌انداز با مولفه‌های هویت‌ساز شهر، تدوین برنامه عمل مدیریت شهری مبتنی بر رویکرد مشارکتی، چگونگی ایجاد بستر مناسب جهت مشارکت فعال گروه‌های ذی‌نفع و ذی‌نفع شهری و ... روبرو بوده‌است. بنابراین در این پژوهش سعی بر آن است که با بررسی عواملی که بر چشم‌انداز شهری بندر انزلی دخیل بوده‌اند و ارزیابی میزان همگامی چشم‌انداز شهری با هویت شهری، میزان مشارکت در وضع موجود و قصد مشارکت، به مدیریت شهری بندر انزلی جهت تحقق شهری مطلوب برای همه شهروندان یاری نمود. بدین جهت در این پژوهش تلاش شده که به سوالات مطرح شده پاسخ مناسبی داده شود: (۱) رابطه عوامل تاثیرگذار بر چشم‌انداز شهری بندر انزلی چگونه است؟، (۲) جایگاه مشارکت در فرآیند تدوین چشم‌انداز توسعه شهری چگونه است؟، (۳) تا چه میزان در چشم‌انداز طرح‌های فرادست شهری بندر انزلی به مفهوم هویت شهری توجه شده‌است؟، (۴) اولویت‌های بهبود و سرمایه‌گذاری جهت ایجاد شهری با آینده‌ای مطلوب چیست؟

پژوهشگران داخلی و خارجی مطالعاتی مرتبط با موضوع تحقیق حاضر در سال‌های گذشته انجام داده‌اند که می‌توان بدین موارد اشاره نمود: کمانرودی کجوری و ملک‌شاه (۱۴۰۰)، در مقاله‌ای با عنوان «جهت‌گیری‌های هویتی و برندسازی در برنامه‌های توسعه شهری تهران» بدین نتیجه دست یافته‌اند که جهت‌گیری‌های کلان هویتی و برندسازی شهری تهران بر ابعاد مختلف طبیعی، اجتماعی، فرهنگی، سیاسی، اقتصادی، حقوقی و کالبدی با غلبه فرهنگ و نمادهای ایرانی-اسلامی مبتنی هستند. تحقق جهت‌گیری‌های هویتی و برندسازی شهری تهران به رویکردهای توسعه از یکسو و منابع، ظرفیت‌ها و انطباق برنامه‌های اجرایی مدیریت شهری تهران با آن‌ها از سوی دیگر بستگی دارد. همچنین، برنامه‌های توسعه شهری تهران در زمینه هویت و برندسازی آن، با سازگاری مکانیکی دوگانه سنت و مدرن مواجه هستند. رهبرنیا و همکاران (۱۴۰۰)، در پژوهشی با عنوان «ارزیابی میزان تحقق چشم‌انداز و اهداف برنامه ۵ ساله راهبردی عملیاتی شهر شیراز (سال‌های ۱۳۹۷-۱۳۹۲)»، به نتایجی رسیده‌اند که حاکی از آن دارد، میانگین وزنی همه چشم‌اندازهای شهر شیراز در افق طرح، بالاتر از حد متوسط قرار دارد. از جمله مهم‌ترین عوامل تاثیرگذار در عدم تحقق اهداف برنامه، نداشتن توجه کافی به ویژگی‌های اجتماعات محلی و نیازهای آن‌ها، ناپیوستگی میان مراحل گوناگون برنامه‌ریزی، توجه نکردن به زمان‌بندی برنامه‌ها، انعطاف‌ناپذیری برخی از محورهای برنامه، ناپایداری درآمدی شهرداری و ... است. شرفی و همکاران (۱۳۹۸)، در مقاله‌ای تحت عنوان «مشارکت‌پذیری یا مشارکت‌گریزی مردم و برنامه‌ریزان؟ پژوهشی کیفی در محیط برنامه‌ریزی شهری ایران» چنین نتیجه‌گیری می‌کنند که تحقق مشارکت تنها مستلزم بکارگیری فرآیند و شیوه‌های مناسب مشارکتی نیست، بلکه نیازمند شرایطی است که صرفاً عینی و متاثر از ساختارهای رسمی محیط برنامه‌ریزی نیستند و لازمه کشف آن‌ها، درک تجربه و معنای تجربه کنش‌گران از فرآیند مشارکت است. مهم‌ترین مفهوم در حوزه ادراک برنامه‌ریزان و مردم از

مشارکت در محیط برنامه‌ریزی شهری، مشارکت‌گریزی مردم و برنامه‌ریزان است. توسلی (۱۳۹۱)، در پایان‌نامه‌ای با عنوان «بررسی نظام برنامه‌ریزی شهر و منطقه در افق چشم‌انداز (۱۴۰۴) ایران اسلامی (با تأکید بر دو مفهوم هویت و مشارکت)»، تأکید می‌کند نگاه نظام‌مند و جامع به شهر و منطقه و لحاظ مفاهیم هویت و مشارکت بطور فراگیر در سیاست‌های کلی (در امور شهرسازی و آمایش سرزمین) وجود ندارد و در اسناد شهری برای تحقق اهداف قانون اساسی و چشم‌انداز نارسایی عمیقی وجود دارد.

شرودر در سال ۲۰۲۰ در مقاله‌ای تحت عنوان «چشم‌انداز شهروندی برای آینده شهر. مشارکتی جدید در گفتمان مشارکت شهروندان در پیورا، پرو» بیان می‌کند که بسیاری از پروژه‌های شهری نشان داده‌اند که مبادلات بین افراد مختلف در شهر اشتراکی وجود ندارد. اهالی از توسعه شهری اطلاع ضعیفی دارند و در آن گنجانده نشده‌اند. در مدیریت چالش‌های کنونی در توسعه شهری، باید تعادلی بین رویکردهای عقل سلیم و نیازهای محلی ایجاد شود. بنابراین، مشارکت فعال گروه‌های هدف، پیش نیاز مهم موفقیت و پایداری پروژه‌ها و برنامه‌ها است (Schroeder, 2020). آیخلفهوم و زیان در سال ۲۰۱۹ در پژوهشی تحت عنوان «مشارکت مردمی در تهیه ابزارهای برنامه‌ریزی شهری در الجزایر (مطالعه موردی: ایالت بلیدا»، به نتایجی دست یافتند که نشان می‌دهد، مشارکت مردمی در تهیه ابزارهای برنامه‌ریزی شهری در الجزایر ناکارآمد است و میزان مشارکت در سطحی نیست که امکان تصمیم‌گیری مهم در برنامه‌ریزی شهری را داشته باشد. به منظور افزایش کارایی مشارکت، باید چارچوب نظارتی مربوط به عملکرد برنامه‌ریزی شهری را با یکپارچه‌سازی مشارکت مردمی قبل از حتی شروع به آماده‌سازی ابزارهای برنامه‌ریزی شهری، اصلاح شود (Ikhlefhoum & Ziane, 2019). تویسکونن و همکارانش در سال ۲۰۱۵ در مقاله‌ای تحت عنوان «چشم‌انداز شهری – یک مقصد ثابت یا یک فرآیند پویا؟»، بیان می‌کنند که اعتماد بین همه ذینفعان در طول مراحل چشم‌انداز و اجرا برای موفقیت در یک پروژه ضروری است و همچنین ابزاری برای جلب اعتماد ساکنان است. برای شاغلین، این بدان معناست که باید توجه بیشتری به مسائل اعتمادسازی بین ذینفعان مختلف در طول فرآیند ایجاد چشم‌انداز شود تا محیط‌های قابل اعتمادی برای ساکنان بالقوه، مشاغل و سایر چشم‌اندازها ایجاد شود (Tuiskunen et al., 2015).

با توجه به مطالعات و پژوهش‌های پیشین، اکثراً بصورت جداگانه بر رابطه چشم‌انداز با مشارکت و یا چشم‌انداز با هویت پرداخته شده‌است. درحالی‌که که در این پژوهش سعی گردیده تمامی عواملی که بر چشم‌انداز شهری تاثیرگذار هستند، مورد بررسی قرار گیرند و مدلی پیچیده از روابط میان مفاهیم و متغیرها ترسیم شود که این خود از نوآوری‌های پژوهش محسوب می‌شود. همچنین مطالعات گذشته بیشتر بر روش‌های آماری نسل اول مانند آزمون تی، رگرسیون و... متمرکز بوده‌اند که در این پژوهش از آزمون‌های آماری نسل دوم و پیشرفته جهت دستیابی به اهداف پژوهش استفاده شده که از امتیازات پژوهش حاضر بشمار می‌رود.

مبانی نظری

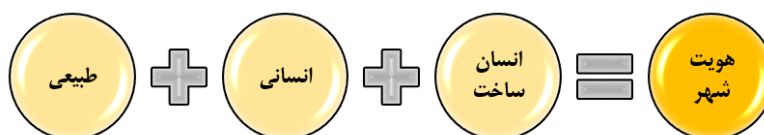
مفهوم هویت شهری و مولفه‌ها و عناصر آن

مطابق با نهمین فرهنگ لغت دانشگاهی جدید وبستر^۱، هویت «شخصیت یا شرایط متمایز یک شخص یا یک چیز است» (Zineb & Donmez, 2021: 84). تحقیقات مربوط به هویت شهری پس از دهه ۱۹۵۰ شروع شد، زمانی که استراتژی‌های برنامه‌ریزی مدرنیستی منجر به ایجاد شهرهای جدیدی شد که با محیطی مشابه، تکراری و یکنواخت مشخص می‌شدند. هویت شهر با آثار لالی^۲ در سال‌های ۱۹۸۸ تا ۱۹۹۲ به اوج خود رسید که اولین کسی بود که مفهوم هویت شهری را «به عنوان یک ارتباط پیچیده بین خود و محیط شهری» در درون هویت اصلی یک فرد تعریف کرد. هویت به عنوان یک مفهوم برخاسته از مشارکت‌های اساسی رشته‌های مختلف از جمله برنامه‌ریزان شهری، معماران،

1. Webster

2. Lalli

جغرافی‌دانان انسانی و روان‌شناسان محیطی است (Manahasa & Manahasa, 2020). مفهوم هویت شهری اغلب زمانی که میراث مورد بحث قرار می‌گیرد به ذهن خطور می‌کند. هویت شهری اغلب با استفاده از فرم شهری متمایز تاریخی، سبک معماری، راه‌حل‌های طراحی و تزئینات، در حالیکه از مصالح ساختمانی محلی و تکنیک‌های ساخت‌وساز استفاده می‌شود، بیان می‌گردد. محیط‌های تاریخی با ساختمان‌های خود تصویر بصری منحصر به فردی از شهر را ارائه می‌دهند (Boussaa, 2017). مؤلفه‌های شخصیت یک شهر، همانند مؤلفه‌های شخصیتی انسان، دو بعد عینی یا کالبدی و ذهنی یا روحی دارند که می‌توانند از طریق سه محیط طبیعی، مصنوع و انسانی از یکدیگر متمایز شوند. بنابراین می‌توان گفت در تعریف شهر عناصر مهمی وجود دارد که از میان آن‌ها توجه به سازمان فضایی، سیمای شهر، نمادها و نشانه‌های شهری، تعاملات اجتماعی و روابط انسانی دارای اهمیت می‌باشند (صالحی زلانی و همکاران، ۱۳۹۸: ۱۲۵). هویت شهری نتیجه درک مردم از عواملی است که شهر دارد. فارغ از اینکه شهر دارای چه واحدهای معماری و عملکردی است، ادراک مردم یکی از مهم‌ترین عوامل تعیین‌کننده هویت شهری است. سه عنصر اساسی محیط طبیعی، محیط انسانی و محیط دست‌ساز در شکل‌گیری هویت شهری نقش دارند. بر این اساس، رابطه بین انسان و هویت شهری رابطه قوی است، انسان بطور مستقیم و از طریق محیطی که ساخته است بر شکل‌گیری هویت شهری تأثیر می‌گذارد (Siramkaya, 2019: 9). شکل ۱ مؤلفه‌های سازنده شخصیت و هویت شهری نشان می‌دهد.

شکل ۱. مؤلفه‌های سازنده شخصیت و هویت شهری، منبع: (سبحانی و همکاران، ۱۳۹۷: ۴۹۸)

مفهوم مشارکت و نقش شهروندان در آن

واژه مشارکت از نظر لغوی به معنی تجمع و درگیری در جهت منظور ویژه است. درباره معنای اصطلاحی مشارکت مباحث زیادی انجام شده است اما جوهره اساسی آن را می‌توان درگیری فعالیت و تاثیرپذیری در نظر گرفت (خانپور و همکاران، ۱۴۰۰: ۴). شهروندان رگ حیات یک شهر هستند و بطور جدایی ناپذیری با ادامه حیات و شکوفایی آن پیوند دارند. بنابراین، مراقبت از شهروندان و توجه دقیق به نیازهای آن‌ها برای دولت یک شهر امری ضروری است (Bastos et al., 2022). مشارکت شهروندان تأثیرات ثانویه‌ای بر دولت دارد. مشارکت شهروندان باعث ایجاد اعتماد در دولت می‌شود که در یک دموکراسی بسیار مهم است. هنگامی که عدم اعتماد شهروندان به یک دولت یا برنامه وجود دارد، مشروعیت درک شده از دولت کاهش می‌یابد که می‌تواند حمایت سیاسی را از بین ببرد. مدیران دولتی به مشارکت شهروندان نیاز دارند، زیرا این امر مقدمه حمایت سیاسی لازم برای بقای برنامه است (Young & Tanner, 2022). نگرانی شهروندان یکی از عوامل انگیزشی است که بر «قصد مشارکت» تأثیر می‌گذارد. شهروندان نه تنها حق دارند در مورد مسائل عمومی شهری بحث کنند، بلکه می‌توانند به این حقوق عمل کرده و در فرآیندهای برنامه‌ریزی مشارکت کنند (Li et al., 2020). محققان استدلال می‌کنند که دولت‌ها باید از بازخوردهای متمرکز بر شهروندی بهره‌مند شوند. علاوه بر این، باید دو بعد را در نظر بگیرد: اول، انتظارات شهروندان از «ابعاد مرتبط با شهروند» و دوم، تسهیل شرایط «ابعاد دولتی مرتبط». دولت‌ها هنوز با درک نیازها و انتظارات شهروندان خود با چالش مواجه هستند (Alamoudi et al., 2022). اینس و بوهر^۱ استدلال می‌کنند که اهمیت مشارکت در برنامه‌ریزی در کشف ترجیحات مردم، پیشبرد عدالت شهری، اما مهم‌تر از همه در مشروعیت‌بخشیدن به تصمیمات دولت و تحقق الزامات قانونی است (Hemmersam et al., 2015: 49).

ویژگی‌های یک چشم‌انداز مطلوب

واژه چشم‌انداز برای اولین بار در زبان انگلیسی و در دوران قرون وسطی استفاده شده اما این واژه ریشه در زبان فرانسه قدیم و زبان لاتین دارد (ریاحی و همکاران، ۱۳۹۸: ۲۷۱). چشم‌اندازها در طول تاریخ نقش خود را در الهام‌گرفتن از آینده‌های تصویری، از چشم‌اندازهای کتاب مقدس گرفته تا نوشته‌های افلاطون، ایفا کرده‌اند. یک چشم‌انداز را می‌توان بطور رسمی به عنوان «وضعیت مطلوب در آینده» تعریف نمود (Dixon et al., 2018: 779). مک فرسون^۱ و همکاران در سال ۲۰۱۶ پیشنهاد می‌کند که چشم‌اندازها را می‌توان برای کشف آینده‌های شهری معقول و مطلوب و همچنین برای کمک به هدایت و مدیریت انتقال پایدار به این آینده‌ها مورد استفاده قرار داد. نمونه‌های اخیر آن شامل پروژه ۱۰۰ شهر تاب‌آور بنیاد راکفلر^۲ است که شهرها را ملزم به توسعه طرح‌های تاب‌آوری می‌کند، مانند چشم‌انداز شهری برای ونکوور (سبزترین شهر تا ۲۰۲۰) و کپنهاگ (شهر بدون کربن خالص تا سال ۲۰۲۵). ادبیات آکادمیک اخیر همچنین به تنوع مفاهیم و تصورات غالب در محتوای چشم‌اندازهای شهر «مطلوب» و نوظهور اشاره می‌کند (John et al., 2015; Khan & Zaman, 2018). یک چشم‌انداز وضعیت ترجیحی آینده یک سازمان را توصیف می‌کند و بیانیه مربوطه، که در سراسر آن ابلاغ می‌شود، یک عامل حیاتی در موفقیت آتی موسسه است. کیپاتریک و سیلورمن^۳ در سال ۲۰۰۵ یک چشم‌انداز را اینگونه تعریف می‌کنند: «توضیح قانع‌کننده و قابل درک از اینکه چگونه سازمان غیرانتفاعی مایل است جهان در سه تا پنج سال آینده تغییر کند، سازمان چه نقشی در آن تغییر ایفا خواهد کرد. و چگونه سازمان غیرانتفاعی موفقیت نقش خود را اندازه‌گیری می‌کند» (Jantz, 2017: 234). چشم‌انداز براساس دیدگاه متخصصان آینده‌پژوهی، فقط یک تصویر نیست، بلکه بیانیه‌ای است که از مؤلفه‌های گوناگونی تشکیل شده‌است. یک بیانیه چشم‌انداز باید پاسخگویی پنج سوال مهم باشد: (۱) از کجا آمده‌ایم؟ (درک تاریخی)، (۲) می‌خواهیم به کجا برویم؟ (چشم‌انداز)، (۳) چگونه برویم؟ (پس‌نگری)، (۴) ما که هستیم و باید در کدام مسیر حرکت نمائیم؟ (مأموریت)، (۵) مسیرهای درست و خطوط قرمز مسیر کدام هستند؟ (ارزش‌های بنیادین) (قربان‌پور، ۱۳۹۸: ۲۱). بطور کلی براساس تعاریف ارائه شده، یک چشم‌انداز مطلوب باید دارای مشخصه‌هایی باشد تا بتواند در قالب سندی جهت دست‌یافتن به اهداف موردنظر حاکم بر همه برنامه‌های توسعه شهر قرار گیرد. این ویژگی‌ها در جدول ۱ بیان گردیده‌است.

جدول ۱. ویژگی‌های چشم‌انداز مطلوب

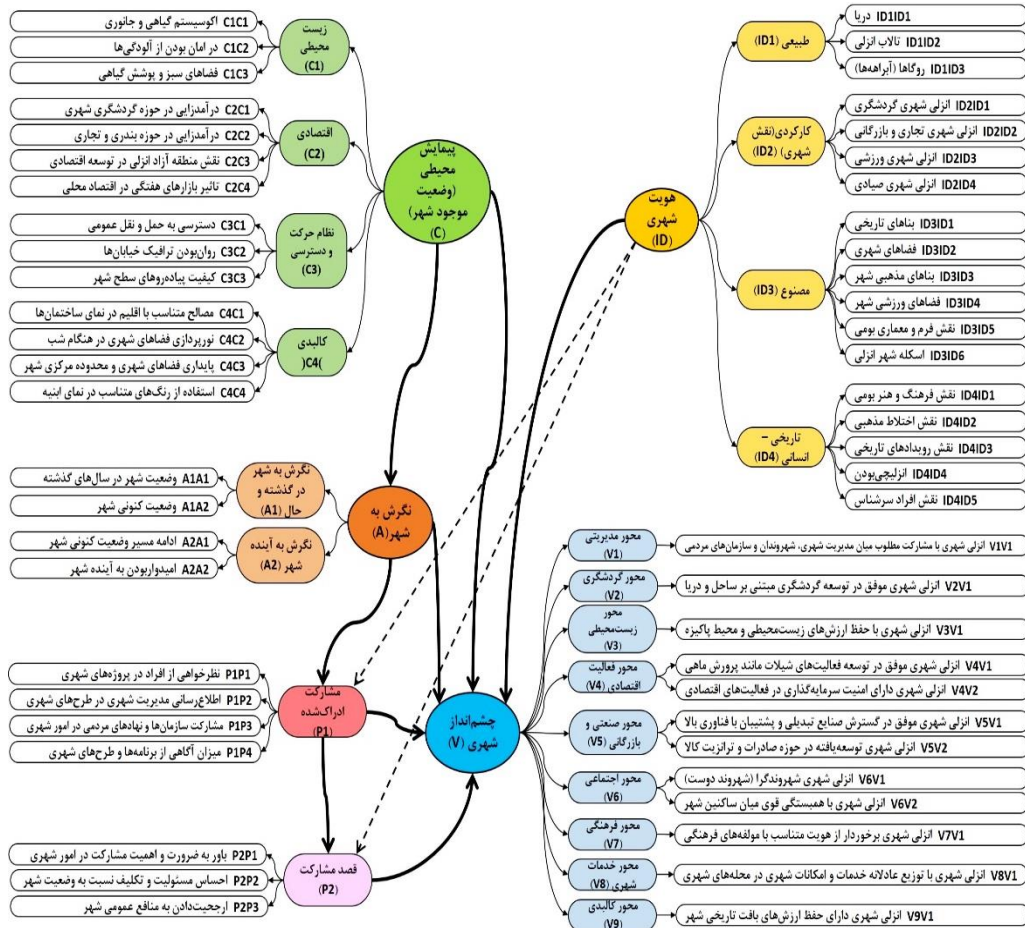
ردیف	ویژگی‌ها	توضیح
۱	مبتنی بر مزیت‌ها	تلاش جهت تقویت فرصت‌های شهر با استفاده از پتانسیل‌های شهر
۲	مبتنی بر نیازها	تلاش برای برآوردن نیازهای شهر با توجه به کمبودها
۳	مبتنی بر خواسته‌ها	پاسخگویی به خواسته‌های شهروندان و مسئولان شهری
۴	متمركز	اشاره‌نمودن به نکات کلیدی و بیان شدن با کمترین واژه‌ها
۵	جذاب	موردتوجه قرارگرفتن همه اقشار جامعه
۶	قابل فهم	سهولت در درک و قابل فهم برای همگان
۷	نیرودهنده و محرک خرد و احساسات	ایجاد انگیزه لازم جهت همکاری برای تحقق آن

منبع: (رهبرنیا و همکاران، ۱۴۰۰: ۲۹۲)

با توجه به مدل مفهومی که مطابق شکل ۲ ارائه گردید، مولفه‌ها، معیارها و شاخص‌هایی از مبانی نظری و اسناد فرادست مرتبط با شهر بندر انزلی استخراج و طبقه‌بندی شد. مولفه‌های پژوهش شامل «نگرش به شهر» که شامل دو معیار و چهار شاخص، «پیمایش محیطی (وضعیت موجود شهر)» که شامل چهار معیار و ۱۴ شاخص، «هویت شهری» که شامل چهار

1. McPhearson
2. Rockefeller Foundation
3. Kilpatrick & Silverman

معیار و ۱۸ شاخص و در نهایت مولفه «چشم‌انداز شهری» که شامل نه معیار و ۱۲ شاخص هستند. همچنین مفهوم مشارکت شهری بصورت دو بخش «معیار مشارکت ادراک‌شده» با چهار شاخص و «معیار قصد مشارکت» با سه شاخص جهت بررسی تاثیرگذاری متغیرهای پژوهش بر این دو معیار در مدل پژوهش حضور دارند. بطور کلی در این پژوهش چهار مولفه، ۲۱ معیار و ۵۵ شاخص بکار رفته‌است. متغیرهای مطالعاتی براساس روابطی که با یکدیگر دارند، مورد ارزیابی و تحلیل قرار می‌گیرند.

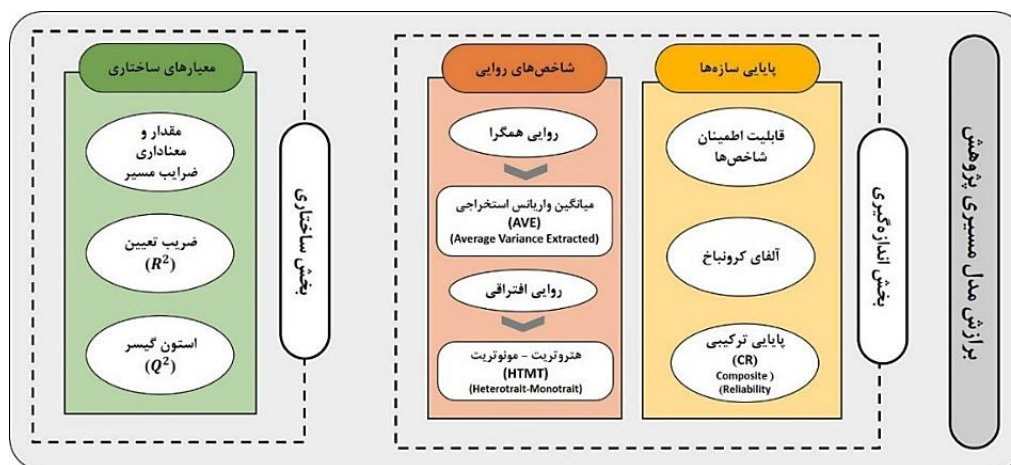
شکل ۲. مدل مفهومی پژوهش

روش پژوهش

این پژوهش بر مبنای هدف از نوع «کاربردی» و از نظر شیوه نگرش «توصیفی - تحلیلی» است. از نظر روش پژوهش نیز از روش‌های کمی بهره گرفته شده‌است. در این پژوهش داده‌ها از طریق مطالعات کتابخانه‌ای و مطالعات میدانی (پیمایشی) جمع‌آوری شده‌اند. براساس مطالعات کتابخانه‌ای، مولفه‌ها، معیارها و شاخص‌های پژوهش استخراج شدند. مطالعات میدانی نیز از طریق توزیع پرسشنامه در بین ساکنین شهر بندر انزلی جهت دریافت نظرات آنان درباره موضوع پژوهش حاضر انجام شد. حجم نمونه آماری نیز از روش کوهن بدست آمد. در این روش، حجم نمونه با توجه به تعداد متغیرهای مشاهده‌شده و نهفته در مدل، اندازه اثر پیش‌بینی‌شده و احتمال موردنظر و سطوح توان آماری برای مدل‌های معادلات ساختاری محاسبه می‌شود (Soper, 2022) که با در نظر گرفتن اندازه اثر ۰/۲۵، توان آزمون ۰/۸، ۲۵ متغیر پنهان و ۵۵ متغیر آشکار و سطح معناداری ۰/۰۵ برابر با ۳۵۵ نفر برآورد شد. لازم بذکر است که پس از تدوین پرسشنامه با در اختیار قراردادن آن به ۱۰ خبره دانشگاهی، روایی محتوایی پرسشنامه تأیید گردید از طرفی بدلیل استفاده از مقالات و کتب و ... در استخراج معیارها

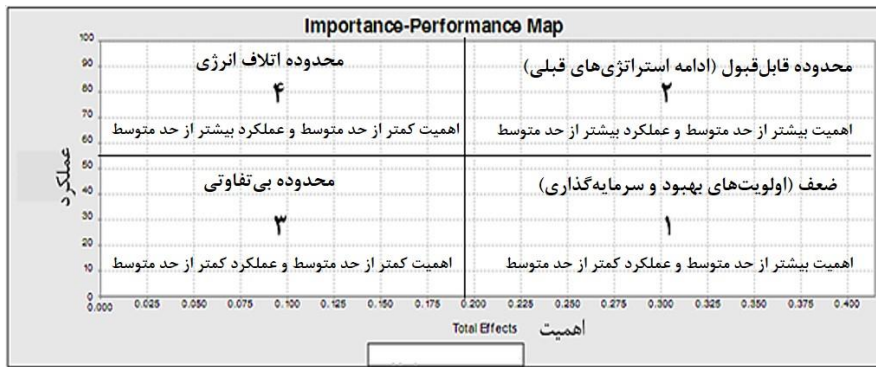
و شاخص‌های پژوهش، روایی محتوایی تأیید شده‌است. در گام بعدی پس از توزیع پرسشنامه در شهر بندر انزلی، میزان پایایی سوالات پرسشنامه در نرم‌افزار SPSS از طریق آزمون آلفای کرونباخ برابر با ۰/۹۰۷ بدست آمد که نشان از اطمینان بالای سوالات (گویه‌ها) است. پس از جمع‌آوری و آماده‌سازی داده‌های حاصل از پرسشنامه، جهت دستیابی به هدف پژوهش با استفاده از روش معادلات ساختاری با رویکرد حداقل مربعات جزئی و با بکارگیری نرم‌افزار Smart PLS3 سعی در تجزیه و تحلیل روابط میان سازه‌های بکاررفته در پژوهش با مدلسازی مسیری و آزمون IPMA برای اولویت‌بندی نقشه اهمیت-عملکرد سازه‌های پژوهش شده است.

همانطور که در شکل ۲ نشان داده شده‌است مدلی که پژوهشگر در نظر گرفته‌است و با بکارگیری نرم‌افزار Smart PLS در صدد ارزیابی آن است باید در دو بخش اندازه‌گیری و ساختاری بررسی شوند که این بررسی در بخش اول در رابطه شاخص‌ها با سازه‌ها و در بخش دوم در روابط میان سازه‌ها است. پس از برازش بخش اندازه‌گیری و اطمینان از پایایی و روایی این بخش براساس مقادیر تعریف‌شده، نیاز هست تا بخش ساختاری یا درونی مدل مورد سنجش قرارگیرد. اگر معیارهای این بخش نیز از مقادیر استاندارد می‌شود، برخوردار باشند می‌توان ذکر نمود که روابط میان سازه‌ها و بطور کلی بخش ساختاری پژوهش تأیید می‌گردد. در پژوهش حاضر نیز تمامی مراحل مذکور، طی شده است تا مدل مفهومی پژوهش براساس آزمون‌های بخش اندازه‌گیری و ساختاری مدل مطابق شکل ۳ مورد ارزیابی قرارگیرد و براساس نتایج حاصله در راستای اهداف پژوهش به سوالات پژوهش نیز پاسخی منطقی داده‌شود.

شکل ۳. آزمون‌های بخش اندازه‌گیری و بخش ساختاری مدل پژوهش

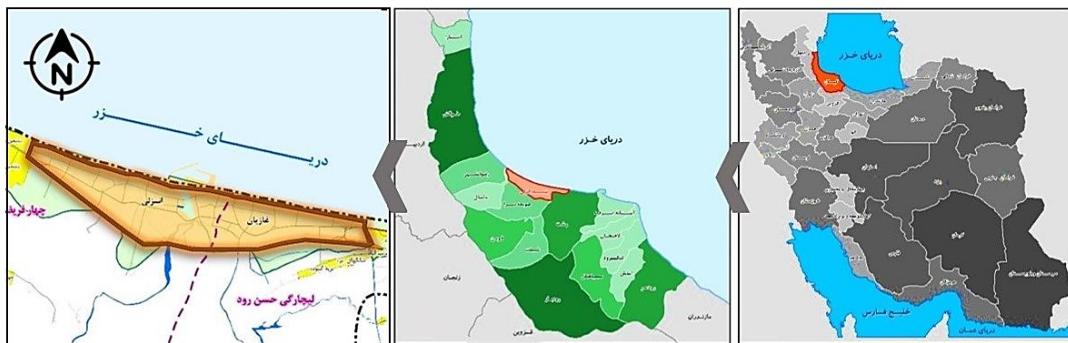
ماتریس اهمیت-عملکرد دارای نقشه‌ای مطابق شکل ۴ است که محور افقی (X)، نشانگر اهمیت (نتایج حاصل از برآورد ضریب مسیر) و محور عمودی (Y)، نشانگر عملکرد (مقادیر متوسط نمرات متغیر پنهان) می‌باشد. در این ماتریس، ضریب اثر سازه‌ای، بطور مستقیم و غیرمستقیم بر سازه‌های دیگر سنجیده می‌شود و هدف شناسایی سازه‌های با بیشترین اهمیت و درعین حال کمترین عملکرد است. این ماتریس را می‌توان در سطح شاخص‌ها نیز ترسیم نمود. بطور کلی نقشه اهمیت-عملکرد نشان‌دهنده اهمیت تأثیر یک سازه برون‌زا بر ساختار درون‌زای هدف در یک نقشه دو بعدی است. از نقطه نظر عملی، IPMA به تصمیم‌گیری مدیریت دقیق‌تر کمک می‌کند (Streukens et al., 2017: 367). حال پس از مشخص نمودن سازه هدف و خروجی مقادیر اهمیت و عملکرد معیارها و شاخص‌ها باید متوسط مقادیر اهمیت و عملکرد محاسبه شود و با توجه به قرارگیری متغیرها در ماتریس (نقشه) می‌توان چهار محدوده‌ای که مشخص می‌شود را به ترتیب مطابق شکل ۴ تحلیل نمود.

شکل ۴. ماتریس اهمیت - عملکرد (IPMA)

محدوده مورد مطالعه

شهر بندر انزلی مرکز شهرستان انزلی در ۴۰ کیلومتری شمال غربی شهر رشت (مرکز استان گیلان)، در ۳۷۰ کیلومتری شمال غرب تهران و در ۱۳ کیلومتری غرب منطقه آزاد انزلی است و از طریق روستای طالب‌آباد به این منطقه متصل می‌گردد. این شهر از سه سمت به آب‌های دریای کاسپین، تالاب و کانال‌هایی که تالاب را به دریا متصل می‌کند محصور است. تالاب انزلی از جمله عوارض طبیعی تاثیرگذار در پیرامون شهر انزلی و بویژه در جنوب آن بشمار می‌رود و مرز ساحلی شهر با دریای کاسپین به طول تقریبی ۱۴۸۷۰ متر است (مهندسان مشاور نقش‌آوران توس، ۱۳۹۷: ۱۳). شهر بندر انزلی در موقعیت جغرافیایی ۳۷ درجه و ۲۸ دقیقه عرض شمالی و ۴۹ درجه و ۲۸ دقیقه طول شرقی واقع شده‌است. شهر بندر انزلی از دو منطقه انزلی (شبه جزیره) و غازیان (جزیره) در باریکه خشکی میان دریا و تالاب و چندین جزیره و محله تشکیل شده‌است (مهندسی مشاور نقش جهان پارس، ۱۳۹۲: ۱۸). جمعیت شهر بندر انزلی بر اساس سرشماری نفوس و مسکن سال ۱۳۹۵ برابر با ۱۱۸,۵۶۴ نفر اعلام شده‌است. (مهندسی مشاور نقش جهان پارس، ۱۳۹۲: ۱-۸). شکل ۵، موقعیت جغرافیایی شهر بندر انزلی را نشان می‌دهد.

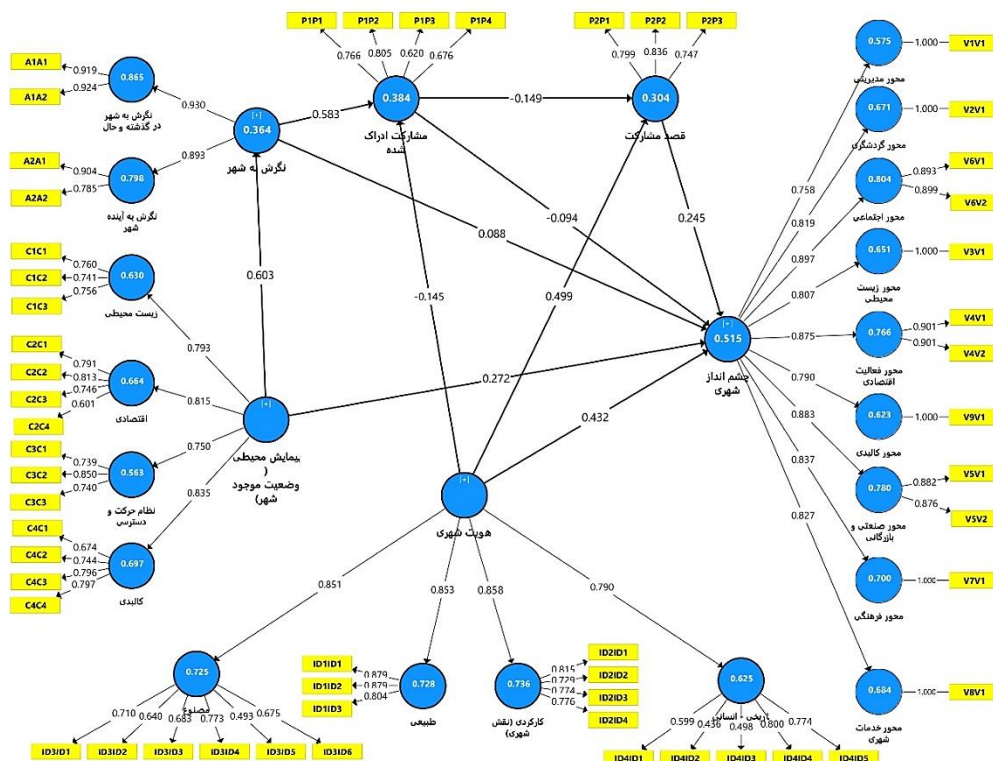

شکل ۵. نقشه موقعیت جغرافیایی شهر بندر انزلی

یافته‌ها

از مجموع ۳۵۵ نفر به عنوان حجم نمونه آماری پژوهش حاضر شامل ۱۸۰ نفر مرد و ۱۷۵ نفر زن هستند. بازه سنی ۳۷ تا ۴۷ سال با ۳۰/۴ درصد بیشترین و افراد ۵۹ سال به بالا با ۴/۸ درصد کمترین میزان پاسخدهی را داشته‌اند. ۱۵۴ نفر برابر با ۴۳/۴ درصد دارای تحصیلات فوق‌دیپلم و لیسانس هستند که بیشترین پاسخدهی را به پرسشنامه پژوهش داشته‌اند. ۲۰۰ نفر برابر با ۵۶/۳ درصد از افراد ۲۶ سال و بیشتر از این مدت زمان در شهر سکونت داشتند.

همانطور که در بخش روش‌شناسی اشاره شد، مدل پژوهش مطابق شکل ۶ در دو بخش اندازه‌گیری و ساختاری ارزیابی می‌شود. که در ادامه جزئیات نتایج شرح داده می‌شود. (لازم بذکر است که دایره‌های آبی رنگ بیانگر متغیر پنهان و مستطیل‌های زرد رنگ بیانگر متغیر مشاهده‌پذیر یا شاخص‌ها است).

شکل ۶. مدل مسیری پژوهش با ضرایب استانداردشده

ارزیابی بخش اندازه‌گیری مدل پژوهش

قابلیت اطمینان شاخص‌ها: این معیار پایایی شاخص‌های یک سازه را نشان می‌دهد و مقدار آن برای هر شاخص باید بیشتر از ۰/۷ باشد. بارهای عاملی بین ۰/۴ تا ۰/۷ نیز مورد تأیید است و حداقل باید در سطح ۰/۴ معنادار باشد. مطابق شکل ۶، از بین ۵۵ شاخص، ۴۵ شاخص دارای بارهای عاملی بیشتر از ۰/۷ و فقط ۱۰ شاخص دارای بار عاملی بین ۰/۴ تا ۰/۷ بوده‌است و بدلیل اهمیت این شاخص‌ها در سازه‌های خود نیازی به حذف آن‌ها نیست و در مدل باقی می‌ماند.

آلفای کرونباخ، پایایی ترکیبی و میانگین واریانس استخراجی: ضریب آلفای کرونباخ همبستگی درونی یا ثبات درونی شاخص‌های یک سازه را نشان می‌دهد و مقدار آن باید بزرگ‌تر از ۰/۷ باشد تا بتوان گفت که شاخص‌های سازه پایا هستند. علاوه بر آلفای کرونباخ که برآوردی سخت‌گیرانه و محافظه‌کارانه‌ای نسبت به پایایی دارد، از معیار دیگری به نام پایایی ترکیبی (CR) برای مشخص نمودن همبستگی درونی بخش اندازه‌گیری مدل استفاده می‌گردد که مقدار آن نیز باید بیشتر از ۰/۷ باشد و هرچه به عدد یک نزدیک‌تر شود، مطلوب‌تر است و اگر برای سازه‌ای این شرط برقرار باشد، پایایی سازگاری درونی تأیید می‌شود. لذا برای ارزیابی پایایی باید هر دو معیار آلفای کرونباخ و پایایی ترکیبی با هم در نظر گرفته شود. براساس جدول ۲ مقادیر دو معیار مذکور نشان می‌دهد که همبستگی درونی و سازگاری درونی سازه‌های پژوهش در رابطه با شاخص‌هایشان تأیید می‌شود. بعد از ارزیابی پایایی در بخش اندازه‌گیری مدل پژوهش، روایی و معیارهای آن یعنی روایی همگرا و روایی افتراقی سنجش خواهند شد. بطور کلی روایی صحت ابزار اندازه‌گیری مورد نظر پژوهشگر را می‌سنجد. روایی همگرا بیانگر این است که شاخص‌های یک سازه باید همگرا باشند و شاخص‌های آن سازه در تبیین واریانس سازه سهم

مشترکی داشته باشند. جهت بررسی روایی همگرا از میانگین واریانس استخراجی یا AVE استفاده می‌گردد که از طریق تقسیم میانگین مجذور بارهای عاملی شاخص‌های هر سازه بر تعداد شاخص‌های هر سازه بدست می‌آید و مقدار آن باید بیشتر از ۰/۵ باشد تا بتوان گفت که سازه بطور متوسط توانایی تبیین بیشتر از نصف واریانس شاخص‌ها را دارا می‌باشد. مطابق جدول ۲ مقادیر میانگین واریانس استخراجی بیشتر از ۰/۵ است بنابراین می‌توان گفت که سازه‌ها در رابطه با شاخص‌های خود دارای همبستگی مطلوب هستند.

جدول ۲. آلفای کرونباخ، پایایی ترکیبی و میانگین واریانس استخراجی سازه‌ها

متغیرها	آلفای کرونباخ	Rho_A	پایایی ترکیبی (CR)	میانگین واریانس استخراجی (AVE)
نگرش به شهر	۰/۸۱۳	۰/۸۳۴	۰/۸۷۹	۰/۶۵۰
نگرش به شهر در گذشته و حال	۰/۸۲۳	۰/۸۲۴	۰/۹۱۹	۰/۸۵۰
نگرش به آینده شهر	۰/۷۱۵	۰/۷۶۸	۰/۸۳۴	۰/۷۱۷
مشارکت ادراک شده	۰/۶۹۱	۰/۸۲۷	۰/۷۹۲	۰/۴۹۸
قصد مشارکت	۰/۷۱۰	۰/۷۲۰	۰/۸۳۷	۰/۶۳۲
پیمایش محیطی (وضعیت موجود شهر)	۰/۸۶۵	۰/۸۶۹	۰/۸۸۹	۰/۵۰۱
زیست محیطی	۰/۷۲۱	۰/۷۲۳	۰/۷۹۷	۰/۵۶۶
اقتصادی	۰/۷۲۷	۰/۷۵۰	۰/۸۲۹	۰/۵۵۱
نظام حرکت و دسترسی	۰/۶۷۱	۰/۶۷۷	۰/۸۲۱	۰/۶۰۵
کالبدی	۰/۷۴۶	۰/۷۵۰	۰/۸۴۰	۰/۵۶۹
هویت شهری	۰/۸۹۰	۰/۹۰۸	۰/۹۰۶	۰/۵۱۲
طبیعی	۰/۸۱۵	۰/۸۱۹	۰/۸۹۰	۰/۷۳۰
کارکردی (نقش شهری)	۰/۷۷۷	۰/۷۸۴	۰/۸۵۶	۰/۵۹۹
مصنوع	۰/۷۵۲	۰/۷۷۱	۰/۸۲۶	۰/۵۴۶
تاریخی - انسانی	۰/۷۴۱	۰/۷۸۴	۰/۷۶۵	۰/۵۰۷
چشم انداز شهری	۰/۹۴۸	۰/۹۴۹	۰/۹۴۵	۰/۶۳۷
محور مدیریتی	۱/۰۰۰	۱/۰۰۰	۱/۰۰۰	۱/۰۰۰
محور گردشگری	۱/۰۰۰	۱/۰۰۰	۱/۰۰۰	۱/۰۰۰
محور زیست محیطی	۱/۰۰۰	۱/۰۰۰	۱/۰۰۰	۱/۰۰۰
محور فعالیت اقتصادی	۰/۷۶۸	۰/۷۶۸	۰/۸۹۶	۰/۸۱۲
محور صنعتی و بازرگانی	۰/۷۰۵	۰/۷۰۵	۰/۸۷۲	۰/۷۷۲
محور اجتماعی	۰/۷۵۴	۰/۷۵۵	۰/۸۹۱	۰/۸۰۳
محور فرهنگی	۱/۰۰۰	۱/۰۰۰	۱/۰۰۰	۱/۰۰۰
محور خدمات شهری	۱/۰۰۰	۱/۰۰۰	۱/۰۰۰	۱/۰۰۰
محور کالبدی	۱/۰۰۰	۱/۰۰۰	۱/۰۰۰	۱/۰۰۰

روایی افتراقی: این روایی بیان می‌کند که یک سازه باید از سایر سازه‌ها متمایز، قابل تشخیص و منحصر به فرد باشد. به عبارتی دیگر، یک سازه باید بیشترین رابطه را با شاخص‌های خود نسبت به شاخص سازه‌های دیگر در مدل پژوهش داشته باشد. در این پژوهش جهت بررسی روایی افتراقی، جدیدترین روش یعنی نسبت هتروتریت - مونوتریت (HTMT) یا به بیانی دیگر نسبت چند خصیصه‌ای - تک خصیصه‌ای بکاررفته است. با توجه به انتقاداتی که به معیار فورنل - لارکر و بارهای عاملی متقابل جهت ارزیابی روایی افتراقی شده‌است، معیار HTMT نتایج ملموس‌تری به همراه خواهد داشت. هنسلر و همکاران (۲۰۱۵) جهت ارزیابی روایی افتراقی، نسبت چند خصیصه‌ای - تک خصیصه‌ای (HTMT) همبستگی‌ها

مجموع پنج سازه‌ای که به سوی سازه «چشم‌انداز» پیکانی متصل شده‌است. سه سازه «پیمایش محیطی (وضعیت موجود شهر)»، «هویت شهری» و «قصد مشارکت» دارای رابطه معنادار هستند و از میان این سه سازه، سازه «هویت شهری» بیشترین تاثیر را بر سازه «چشم‌انداز شهری» دارد. دو سازه «نگرش به شهر» و «مشارکت ادراک‌شده» رابطه معناداری با سازه «چشم‌انداز شهری» ندارند. مطابق شکل ۶ همچنین می‌توان بیان نمود که «هویت شهری» تاثیر زیادی بر «قصد مشارکت» و تاثیر معکوسی بر «مشارکت ادراک‌شده» دارد. «پیمایش محیطی» بر «نگرش به شهر» و آن نیز تاثیر زیادی بر «مشارکت ادراک‌شده» دارد. همچنین در سطح سازه‌های مرتبه دوم در رابطه با سازه‌های مرتبه اول خود، سازه «نگرش به شهر» بیشترین رابطه را با سازه «نگرش به شهر در گذشته و حال» دارد. سازه «پیمایش محیطی» بیشترین رابطه را با سازه «کالبدی»، سازه «هویت شهری» بالاترین رابطه را با سازه «کارکردی (نقش شهری)» دارا می‌باشد و در نهایت سازه مرتبه دوم «چشم‌انداز شهری» بیشترین میزان رابطه را با سازه «محور اجتماعی» به عنوان سازه مرتبه اول خود دارد.

جدول ۴. مقدار آمار تی و سطح معناداری ضرایب مسیر مدل پژوهش

مسیرها	آماره تی	سطح معناداری	وضعیت
قصد مشارکت -> چشم انداز شهری	۵/۸۴۹	۰/۰۰۲	معنی‌دار
مشارکت ادراک شده -> قصد مشارکت	۳/۱۹۲	۰/۰۰۲	معنی‌دار
مشارکت ادراک شده -> چشم‌انداز شهری	۱/۷۳۳	۰/۰۸۴	عدم معنی‌داری
نگرش به شهر -> مشارکت ادراک‌شده	۱۳/۲۰۸	۰/۰۰۰	معنی‌دار
نگرش به شهر -> نگرش به آینده شهر	۶۶/۲۲۶	۰/۰۰۰	معنی‌دار
نگرش به شهر -> نگرش به شهر در گذشته و حال	۱۰۸/۸۱۲	۰/۰۰۰	معنی‌دار
نگرش به شهر -> چشم انداز شهری	۱/۴۷۴	۰/۱۴۱	عدم معنی‌داری
هویت شهری -> تاریخی - انسانی	۳۰/۹۳۸	۰/۰۰۰	معنی‌دار
هویت شهری -> طبیعی	۴۵/۷۲۹	۰/۰۰۰	معنی‌دار
هویت شهری -> قصد مشارکت	۹/۸۲۳	۰/۰۰۰	معنی‌دار
هویت شهری -> مشارکت ادراک شده	۲/۷۷۳	۰/۰۰۶	معنی‌دار
هویت شهری -> مصنوع	۴۶/۳۲۱	۰/۰۰۰	معنی‌دار
هویت شهری -> چشم انداز شهری	۱۶/۰۶۸	۰/۰۰۰	معنی‌دار
هویت شهری -> کارکردی (نقش شهری)	۵۰/۴۲۹	۰/۰۰۰	معنی‌دار
پیمایش محیطی (وضعیت موجود شهر) -> اقتصادی	۳۶/۸۲۸	۰/۰۰۰	معنی‌دار
پیمایش محیطی (وضعیت موجود شهر) -> زیست محیطی	۳۸/۴۳۳	۰/۰۰۰	معنی‌دار
پیمایش محیطی (وضعیت موجود شهر) -> نظام حرکت و دسترسی	۲۶/۳۸۸	۰/۰۰۰	معنی‌دار
پیمایش محیطی (وضعیت موجود شهر) -> نگرش به شهر	۱۷/۲۱۶	۰/۰۰۰	معنی‌دار
پیمایش محیطی (وضعیت موجود شهر) -> چشم انداز شهری	۶/۰۸۴	۰/۰۰۱	معنی‌دار
پیمایش محیطی (وضعیت موجود شهر) -> کالبدی	۴۷/۴۴۳	۰/۰۰۰	معنی‌دار
چشم انداز شهری -> محور اجتماعی	۸۶/۰۴۳	۰/۰۰۰	معنی‌دار
چشم انداز شهری -> محور فعالیت اقتصادی	۵۶/۳۸۹	۰/۰۰۰	معنی‌دار
چشم انداز شهری -> محور خدمات شهری	۳۹/۹۳۶	۰/۰۰۰	معنی‌دار
چشم انداز شهری -> محور زیست محیطی	۳۷/۶۱۵	۰/۰۰۰	معنی‌دار
چشم انداز شهری -> محور صنعتی و بازرگانی	۶۳/۵۸۳	۰/۰۰۰	معنی‌دار
چشم انداز شهری -> محور فرهنگی	۵۱/۲۰۴	۰/۰۰۰	معنی‌دار
چشم انداز شهری -> محور مدیریتی	۳۰/۰۹۵	۰/۰۰۰	معنی‌دار
چشم انداز شهری -> محور کالبدی	۳۳/۷۸۵	۰/۰۰۰	معنی‌دار
چشم انداز شهری -> محور گردشگری	۳۹/۸۹۷	۰/۰۰۰	معنی‌دار

ضریب تعیین (R^2): این ضریب معیاری دقیق جهت بررسی میزان پیش‌بینی مدل است. ضریب تعیین، همبستگی میان سازه وابسته و سازه‌های مستقل را نشان می‌دهد. ضریب تعیین توضیح می‌دهد که تا چه حد (چند درصد) تغییرات متغیر درونزا (وابسته) توسط متغیر برونزا (مستقل) تبیین می‌گردد و مقادیر آن بصورت ۰/۱۹ (ضعیف)، ۰/۳۳ (متوسط) و ۰/۶۷ (قوی) در نظر گرفته می‌شود. مطابق جدول ۵ که مقادیر ضریب تعیین برای ۲۳ سازه را نشان می‌دهد می‌توان گفت که در سطح سازه مرتبه دوم «نگرش به شهر»، سازه «نگرش به شهر در گذشته و حال»، ۸۶ درصد از واریانس «نگرش به شهر» را بیان می‌کند. در سازه مرتبه دوم «پیمایش محیطی (وضعیت موجود شهر)»، سازه «کالبدی» ۶۹ درصد از واریانس «پیمایش محیطی» و در سازه مرتبه دوم «هویت شهری»، سازه «کارکردی (نقش شهری)»، ۷۳ درصد از واریانس سازه «هویت شهری» را تبیین می‌کند. در نهایت سازه «محور اجتماعی»، ۸۰ درصد از واریانس «چشم‌انداز شهری» را توضیح می‌دهد. در مرحله بعدی، ۳۶ درصد از واریانس سازه «نگرش به شهر» توسط سازه «پیمایش محیطی (وضعیت موجود شهر)» و ۳۸ درصد از واریانس سازه «مشارکت ادراک‌شده» از طریق سازه «نگرش به شهر» و «هویت شهری» و همچنین ۳۰ درصد از واریانس سازه «قصد مشارکت» توسط سازه «مشارکت ادراک‌شده» و «هویت شهری» تبیین می‌گردد. در نهایت نیز سازه‌های «نگرش به شهر»، «مشارکت ادراک‌شده»، «قصد مشارکت»، «پیمایش محیطی» و «هویت شهری» در مجموع ۵۱ درصد از واریانس سازه «چشم‌انداز شهری» را توضیح می‌دهند.

روابط پیش‌بینی‌کننده؛ معیار استون گیسر (Q^2): این معیار قدرت پیش‌بینی مدل و به بیانی دیگر، قدرت روابط پیش‌بینی‌شده را نشان می‌دهد. بنابراین در صورتی که روابط با دقت و صحیح در مدل قرار گیرند، سازه‌ها می‌توانند بر شاخص‌های یکدیگر تاثیر بگذارند. معیار استون گیسر برای سازه‌های وابسته بکار می‌رود و مقادیر در نظر گرفته شده برای ۰/۰۲ (کوچک)، ۰/۱۵ (متوسط) و ۰/۳۵ (بزرگ) است. مطابق جدول ۵ وضعیت معیار استون گیسر برای اکثر سازه‌ها (۱۹) سازه از مجموع ۲۳ سازه، بسیار قوی و قوی و در چهار سازه از جمله «مشارکت ادراک‌شده»، «قصد مشارکت»، «نگرش به شهر» و «تاریخی - انسانی» بصورت متوسط و بیشتر از متوسط قرار دارد. بطور کلی نتایج حاکی از آن دارد که مدل مسیری تعریف‌شده در این پژوهش دارای روابط پیش‌بینی‌کننده است.

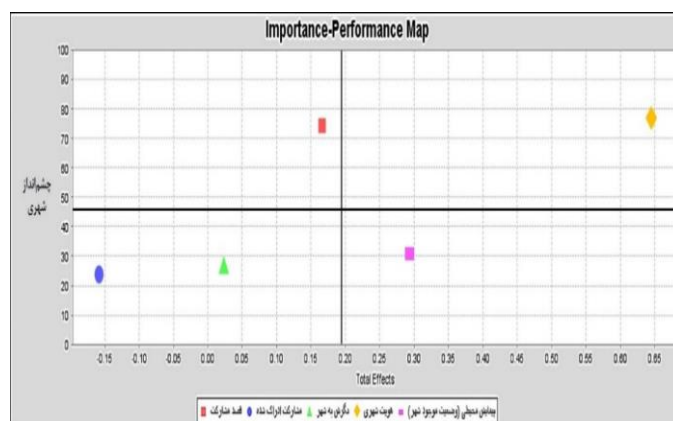
جدول ۵. مقادیر ضریب تعیین و استون گیسر

متغیرها	ضریب تعیین	وضعیت	استون گیسر	وضعیت
نگرش به شهر	۰/۳۶۴	متوسط	۰/۲۳۱	بیشتر از متوسط
نگرش به شهر در گذشته و حال	۰/۸۶۵	بسیار قوی	۰/۷۲۰	بسیار قوی
نگرش به آینده شهر	۰/۷۹۸	بسیار قوی	۰/۵۴۹	بسیار قوی
مشارکت ادراک‌شده	۰/۳۸۴	متوسط	۰/۱۸۶	متوسط
قصد مشارکت	۰/۳۰۴	متوسط	۰/۱۸۴	متوسط
زیست محیطی	۰/۶۳۰	قوی	۰/۳۴۲	قوی
اقتصادی	۰/۶۶۴	قوی	۰/۳۵۲	قوی
نظام حرکت و دسترسی	۰/۵۶۳	نسبتاً قوی	۰/۳۳۲	قوی
کالبدی	۰/۶۹۷	قوی	۰/۳۸۸	قوی
طبیعی	۰/۷۲۸	بسیار قوی	۰/۵۱۸	بسیار قوی
کارکردی (نقش شهری)	۰/۷۳۶	بسیار قوی	۰/۴۲۹	قوی
مصنوع	۰/۷۲۵	بسیار قوی	۰/۳۰۵	قوی
تاریخی - انسانی	۰/۶۲۵	قوی	۰/۲۴۲	بیشتر از متوسط
چشم‌انداز شهری	۰/۵۱۵	نسبتاً قوی	۰/۳۴۵	قوی
محور مدیریتی	۰/۵۷۵	نسبتاً قوی	۰/۵۶۷	بسیار قوی
محور گردشگری	۰/۶۷۱	قوی	۰/۶۶۴	بسیار قوی
محور زیست محیطی	۰/۶۵۱	قوی	۰/۶۴۳	بسیار قوی

محور فعالیت اقتصادی	۰/۷۶۶	بسیار قوی	۰/۶۰۹	بسیار قوی
محور صنعتی و بازرگانی	۰/۷۸۰	بسیار قوی	۰/۵۹۱	بسیار قوی
محور اجتماعی	۰/۸۰۴	بسیار قوی	۰/۶۳۳	بسیار قوی
محور فرهنگی	۰/۷۰۰	بسیار قوی	۰/۶۹۲	بسیار قوی
محور خدمات شهری	۰/۶۸۴	قوی	۰/۶۷۶	بسیار قوی
محور کالبدی	۰/۶۲۳	قوی	۰/۶۱۶	بسیار قوی

تحلیل ماتریس (نقشه) اهمیت-عملکرد (IPMA)

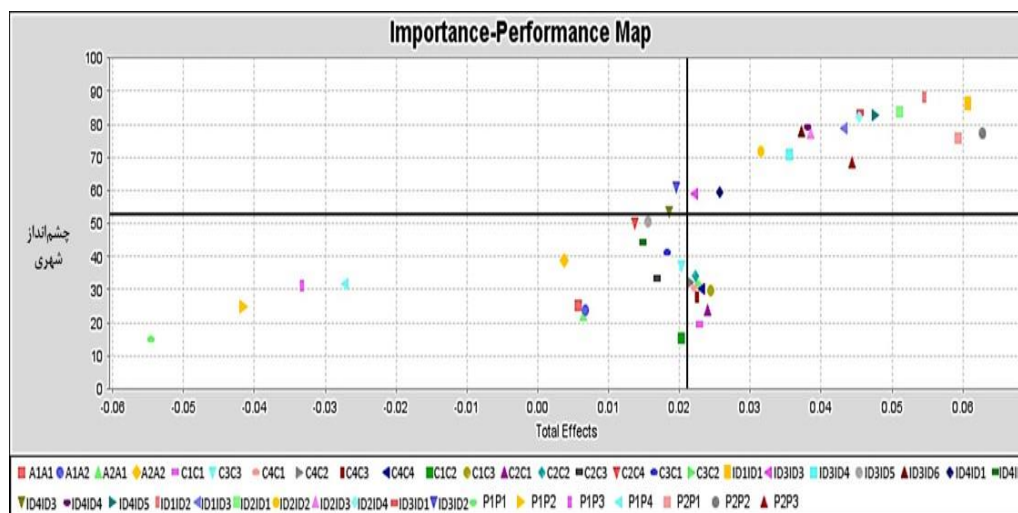
مطابق شکل ۶ که مدل مسیری پژوهش را نشان می‌دهد، ماتریس اهمیت - عملکرد با سازه هدف «چشم‌انداز شهری» ترسیم گردید تا میزان اهمیت و عملکرد معیارها و شاخص‌هایی که بطور مستقیم و غیرمستقیم با سازه هدف در ارتباط هستند، سنجیده شود. مطابق شکل ۷ می‌توان گفت که پس از محاسبه مقادیر متوسط اهمیت و عملکرد که به ترتیب برابر با ۰/۱۹۴ و ۴۶/۲۴۹ است، مولفه «پیمایش محیطی» در محدوده یک (ضعف)، مولفه «هویت شهری» در محدوده دو (قابل قبول)، مولفه «نگرش به شهر» و معیار «مشارکت ادراک‌شده» در محدوده سه (بی‌تفاوتی) و معیار «قصد مشارکت» در محدوده چهار (اتلاف انرژی) و نزدیک به محدوده دو قرار دارد.

شکل ۷. نقشه اهمیت - عملکرد در سطح مولفه‌ها و معیارهای تاثیرگذار بر چشم‌انداز شهری

بر اساس شکل ۸ که ماتریس اهمیت - عملکرد شاخص‌های تاثیرگذار (۴۳ شاخص) بر چشم‌انداز شهری را نمایش می‌دهد. مطابق شکل مقدار متوسط مقادیر اهمیت و عملکرد شاخص‌ها محاسبه گردید که به ترتیب برابر با ۰/۰۲۲ و ۵۰/۲۳۴ است سپس با ترسیم خطوط افقی و عمودی در نقشه مذکور، چهار محدوده مورد بررسی مشخص شد. حال می‌توان شاخص‌های قرار گرفته در هر محدوده را مشاهده نمود. شاخص‌هایی که در محدوده اول (محدوده ضعف) قرار گرفتند شامل نه شاخص از مجموع ۱۴ شاخص مولفه «پیمایش محیطی» از جمله: «فضاهای سبز و پوشش گیاهی در سطح شهر»، «درآمدزایی در حوزه گردشگری شهری»، «وضعیت اکوسیستم گیاهی و جانوری در شهر»، «پایداری فضاهای شهری و بویژه محدوده مرکزی شهر»، «استفاده از رنگ‌های متناسب در نمای ابنیه»، «نورپردازی فضاهای شهری در هنگام شب»، «مصالح متناسب با اقلیم شهر در نمای ساختمان‌ها»، «درآمدزایی در حوزه بندری و تجاری» و «روان‌بودن ترافیک خیابان‌های سطح شهر» است. بنابراین این موارد باید جزء اولویت‌های برنامه‌ریزی قرار گیرند. از مجموع ۱۷ شاخصی که در محدوده دو (قابل قبول) قرار دارند، ۱۴ شاخص از مولفه «هویت شهری» و هر سه شاخص معیار «قصد مشارکت» هستند. در محدوده سه (بی‌تفاوتی) نیز در مجموع ۱۵ شاخص، دو شاخص «نقش اختلاط مذهبی (اسلام و مسیحیت) در هویت شهر» و «نقش فرم و معماری بومی ساختمان‌ها در هویت شهر» از مولفه هویت شهری و تمامی چهار شاخص «مشارکت ادراک‌شده» و همچنین شش شاخص باقی‌مانده از مجموع ۱۴ شاخص مولفه «پیمایش محیطی» قرار دارند. در پایان نیز، شاخص‌های

«فضاهای شهری به عنوان عنصر هویت‌ساز شهر» و «نقش رویدادهای تاریخی در هویت شهر» هر دو از مولفه «هویت شهری» در محدوده چهار (اتلاف انرژی) قرار دارد. ولی با این تفاوت که اولین شاخص به سمت محدوده دوم (قابل قبول) و دومین شاخص به سمت محدوده سوم (بی تفاوتی) میل دارند.

شکل ۸. نقشه اهمیت - عملکرد در سطح شاخص‌های تاثیرگذار بر چشم‌انداز شهری

بحث

با توجه به نتایج بدست‌آمده می‌توان اذهان کرد که هر چند افراد نگاه به آینده دارند و به آینده امیدوار هستند لذا «نگرش به شهر در گذشته و حال» باید در تدوین چشم‌انداز شهری نقش ایفا نماید. زیرا زمانی این نوع نگرش توسط شهروندان و کارشناسان شهری بهبود می‌یابد که پیمایش محیطی (وضعیت موجود شهر) ارتقاء پیدا کند. مطابق نتایج بدست آمده، معیارهای «طبیعی» و «کارکردی (نقش شهری)» در هویت شهر بندر انزلی نقش بسزایی دارند و هر دو معیار تاثیر تقریباً برابری در ارتقای هویت شهری دارند. اما هویت شهری با معیار کارکردی اندکی بیشتر از معیار طبیعی همبستگی دارد. در ارتباط با مولفه «چشم‌انداز شهری» می‌توان ذکر نمود که هر چند معیار «محور گردشگری» با توجه به اهمیت آن در شهر بندر انزلی به‌عنوان یکی از اولویت‌های برنامه‌ریزی است، نتایج مدل مسیری پژوهش نشان داد که چشم‌انداز شهری بیشترین تاثیر را بر «محور اجتماعی» دارد.

به سوال اول پژوهش؛ «رابطه عوامل تاثیرگذار در فرآیند چشم‌اندازسازی در شهر بندر انزلی چگونه است؟» می‌توان اینگونه جواب داد که از میان شش سازه اصلی که در فرآیند چشم‌اندازسازی حضور دارند، چهار سازه بصورت سازه مرتبه دوم (سلسله مراتبی) هستند که مولفه «نگرش به شهر» بیشترین رابطه را با معیار «نگرش به شهر در گذشته و حال» دارد، بطوریکه این معیار ۸۶ درصد از واریانس نگرش به شهر را تبیین می‌کند. در ادامه مولفه‌هایی که بیشترین رابطه را با معیارهای خود دارند، شامل مولفه «پیمایش محیطی (وضعیت موجود شهر)» با معیار «کالبدی» با تبیین ۶۹ درصد و مولفه «هویت شهری» با معیار «کارکردی (نقش شهری)» با تبیین ۷۳ درصد از مولفه و در نهایت مولفه «چشم‌انداز شهری» با معیار «محور اجتماعی» که ۸۰ درصد از واریانس مولفه مذکور را توضیح می‌دهد. همچنین روابط سازه‌ها با یکدیگر نشان داد که پیمایش محیطی تاثیر زیادی بر نگرش به شهر دارد. در پاسخ به سوال دوم؛ «جایگاه مشارکت در تدوین چشم‌انداز توسعه شهری چگونه است؟» می‌توان بیان نمود که مشارکت ادراک شده متأثر از نگرش به شهر است و با قصد مشارکت رابطه معکوس دارد. به بیانی دیگر، زمانی می‌توان قصد مشارکت را افزایش داد که مشارکت ادراک شده بهبود یابد. هویت شهری با مشارکت ادراک شده، رابطه غیرمستقیم و با قصد مشارکت رابطه مستقیم دارد. رابطه پیمایش محیطی و قصد

مشارکت با چشم‌انداز شهری دارای رابطه معنادار و مستقیم است اما نگرش به شهر و مشارکت ادراک‌شده رابطه معناداری با آن ندارند و این دو در چشم‌انداز شهری نقشی نداشته‌اند. در پاسخ به سوال سوم؛ «تا چه میزان در چشم‌انداز طرح‌های فرادست شهری بندر انزلی به مفهوم هویت شهری توجه شده‌است؟» می‌توان بیان نمود که هویت شهری در چشم‌انداز شهری بندر انزلی تاثیرگذار بوده‌است و این نشان از این دارد که در چشم‌انداز شهری انزلی به هویت شهری و معیارهای آن توجه شده‌است که از نکات مثبت فرآیند چشم‌اندازسازی این شهر محسوب می‌شود. در پاسخ به سوال چهارم؛ «اولویت‌های بهبود و سرمایه‌گذاری جهت ایجاد شهری با باهویت و آینده‌ای مطلوب چیست؟» نیز می‌توان به نتایج حاصل از ماتریس اهمیت - عملکرد اشاره نمود که به اولویت‌بندی در برنامه‌ریزی کمک می‌کند. براساس آن، مولفه «پیمایش محیطی» در محدوده یک (ضعف)، مولفه «هویت شهری» در محدوده دو (قابل قبول)، مولفه «نگرش به شهر» و معیار «مشارکت ادراک‌شده» در محدوده سه (بی‌تفاوتی) و معیار «قصد مشارکت» در محدوده چهار (اتلاف انرژی) و نزدیک به محدوده قابل قبول قرار دارد. بنابراین باید در ابتدا مولفه «پیمایش محیطی» مورد توجه و برنامه‌ریزی قرار گیرد زیرا دارای اهمیت زیاد و عملکرد کم است. در سطح شاخص‌هایی که در محدوده ضعف قرار دارند و باید در جهت بهبود آن‌ها گام برداشت شامل نه شاخص از مجموع ۱۴ شاخص مولفه «پیمایش محیطی» از جمله: «فضاهای سبز و پوشش گیاهی در سطح شهر»، «درآمدزایی در حوزه گردشگری شهری»، «وضعیت اکوسیستم گیاهی و جانوری در شهر»، «پایداری فضاهای شهری و بویژه محدوده مرکزی شهر»، «استفاده از رنگ‌های متناسب در نمای ابنیه»، «نورپردازی فضاهای شهری در هنگام شب»، «مصالح متناسب با اقلیم شهر در نمای ساختمان‌ها»، «درآمدزایی در حوزه بندری و تجاری» و «روان بودن ترافیک خیابان‌های سطح شهر» است.

با مقایسه تطبیقی پژوهش حاضر با سایر پژوهش‌های پیشین داخلی می‌توان گفت که نتایج این پژوهش با نتایج پژوهش کمانرودی و همکاران (۱۴۰۰) همسو است زیرا جهت‌گیری هویتی در برنامه‌های توسعه شهری را براساس طبیعی، اجتماعی، اقتصادی و... می‌داند که در این پژوهش نیز بدین صورت است. همچنین با نتایج پژوهش رهبرنیا و همکاران (۱۴۰۰) نیز همسو است زیرا در پژوهش آنان میانگین وزنی چشم‌اندازها بیشتر از مقدار متوسط بوده که در پژوهش حاضر نیز چشم‌اندازهای شهر بندر انزلی از شرایط مطلوبی برخوردار است. همچنین می‌توان به همسویی نتایج پژوهش حاضر با یافته‌های پژوهش توسلی (۱۳۹۱) اذعان نمود زیرا به مفهوم مشارکت در سیاست‌های کلی توجه نمی‌شود و نارسایی‌هایی در تدوین برنامه‌های چشم‌انداز وجود دارد. یافته‌های این پژوهش را می‌توان با نتایج پژوهش شرفی و همکاران (۱۳۹۸) تا حدودی همسو دانست، از این جهت که مردم قصد مشارکت دارند ولی بسترهای آن برای مشارکت در برنامه‌های شهری مهیا نشده‌است که سبب شده مشارکت ادراک‌شده افراد در سطح نازلی باشد. مقایسه یافته‌های این پژوهش با نتایج مطالعات خارجی گذشته حاکی از آن دارد که پژوهش حاضر با نتایج پژوهش‌های شرودر (۲۰۲۰)، آخلفهوم و زیان (۲۰۱۹) و تویسکونن و همکاران (۲۰۱۵) همسو است. زیرا در مطالعات آنان بیان می‌شود که در پروژه‌های شهری مشارکت و ارتباط دو طرفه میان شهروندان و مدیریت شهری وجود ندارد و مردم در فرآیند برنامه‌ریزی توسعه و یک چشم‌انداز اصولی حضور ندارند و در صورت عدم ایجاد ابزارهای مناسب برای مشارکت، اجرای برنامه‌های شهری با مشکل مواجه خواهد شد.

نتیجه‌گیری

چشم‌انداز و فرآیند آن از بااهمیت‌ترین بخش‌های یک برنامه شهری بشمار می‌رود زیرا مسیر پیشروی شهر را جهت دستیابی به آینده‌ای بهتر برای همه ساکنین شهر فراهم می‌آورد. بنابراین در فرآیند تدوین آن می‌بایست شرایط و ویژگی‌های منحصر به فرد شهر مورد مطالعه بررسی شوند تا برنامه‌ها و طرح‌های شهری بتوانند به موفقیت نزدیک شوند. در این بین باید به مفاهیم هویت شهری و مشارکت اشاره نمود که نقش بسزایی در موفقیت برنامه‌ریزی‌های شهری دارد. پژوهش حاضر نیز با هدف بررسی عوامل تاثیرگذار بر تعیین چشم‌انداز توسعه شهری انجام شده‌است. در این پژوهش مفاهیمی از جمله

پیمایش محیطی، نگرش به شهر، هویت شهری، مشارکت ادراک‌شده، قصد مشارکت و چشم‌انداز شهری و ارتباط آن‌ها با یکدیگر موردسنجش قرار گرفته‌است. یافته‌های پژوهش براساس روش‌های کمی و معادلات ساختاری با رویکرد حداقل مربعات جزئی نشان داد که خوشبختانه در چشم‌انداز شهری بندر انزلی به مفهوم هویت شهری توجه شده‌است اما مفهوم مهم دیگری به نام مشارکت در تدوین چشم‌انداز شهری نادیده گرفته شده که این شرایط می‌تواند بر تحقق برنامه‌ها و مسائل اجتماعی، اقتصادی و... در شهر موثر باشد. بنابراین لازم است جهت پررنگ کردن نظرات شهروندان در تدوین چشم‌انداز شهرها، با تغییر سیاست در برنامه‌ریزی به سمت عملکرد یکپارچه‌تر و مشارکتی‌تر و نقش بالقوه چشم‌اندازسازی در ایجاد جامعه‌ای با هویت و مورد رضایت مردم گام برداشت.

برنامه‌ریزی شهری علاوه بر حفظ محیط شهری و بهبود وضعیت موجود، باید نیازهای عملکردی و هویتی را برآورده نمایند و در عین حال روابط ساکنین شهر را با محیط ساخته‌شده بهبود بخشند. در تصمیم‌گیری جهت تدوین چشم‌انداز شهری باید نظرات همه ساکنین موردتوجه قرار گیرد. زیرا برنامه‌ریزی شهری یک فرآیند اجتماعی و سیاسی است. علیرغم این واقعیت که سیاست و برنامه‌ریزی شهری در مقیاس‌های گوناگون رخ می‌دهد، آن‌ها نباید از یکدیگر تفکیک شوند، بلکه باید جنبه‌های جدایی‌ناپذیر از یک فرآیند هماهنگ و جامع باشند تا بتوان به اهداف برنامه‌های شهری که همان آینده مطلوب است، دست یافت. این پژوهش تأکید می‌کند که برنامه‌ریزی تحول‌آفرین تنها زمانی می‌تواند انجام شود که هنجارهای اجتماعی، رفتارهای مردم و نگرش‌های مردم تغییر کند. زندگی شهری توسط همه در شهرها، مدیریت شهری، شهروندان، مشاغل، کارشناسان، افراد، جوامع ایجاد می‌شود. بنابراین، زندگی شهری تنها از طریق ابزارهای مناسب برای مشارکت و درگیر کردن آنها قابل تغییر است و این دقیقاً همان کاری است که فرآیند تعریف یک چشم‌انداز اصولی و باکیفیت انجام دهد. نتایج این پژوهش می‌تواند به مدیریت شهری بندر انزلی جهت آگاهی از پتانسیل‌ها و تنگناهای تدوین چشم‌انداز شهری در راستای بهبود وضعیت شهر و تحقق شهری با آینده‌ای مطلوب یاری دهد. بنابراین پیشنهادها مهمی که باید در اولویت قرار گیرند، شامل موارد زیر است:

- ❖ لزوم بازنگری سیاست‌های مدیریت شهری جهت ایجاد برنامه‌ریزی مشارکتی
- ❖ زمینه‌سازی جهت مشارکت واقعی شهروندان با همکاری مدیریت شهری
- ❖ افزایش کمی و کیفی فضاهای سبز و پوشش گیاهی در سطح شهر
- ❖ بهره‌برداری از پتانسیل‌های موجود در شهر و سرمایه‌گذاری در آن جهت درآمدزایی در حوزه گردشگری بویژه مبتنی بر ساحل و دریا
- ❖ ایجاد و ارتقای زیرساخت‌های گردشگری درحوزه جاذبه طبیعی
- ❖ رفع آلودگی‌های زیست‌محیطی و بهبود وضعیت اکوسیستم گیاهی و جانوری در شهر
- ❖ پایداری فضاهای شهری و بویژه محدوده مرکزی شهر از نظر کالبدی و اجتماعی
- ❖ استفاده از مصالح و رنگ‌های متناسب با اقلیم شهر در نمای ساختمان‌ها جهت ارتقای کیفیت کالبدی و هویت شهری
- ❖ نورپردازی فضاهای شهری در هنگام شب جهت افزایش درک امنیت شهروندان و عابران پیاده
- ❖ ارائه امکانات و خدمات شهری متوازن در محلات و مناطق مختلف شهر بندر انزلی
- ❖ استفاده از امکانات و تجهیزات بروز و مدرن جهت درآمدزایی در حوزه بندری و تجاری
- ❖ ساماندهی شبکه‌های حمل‌ونقل و رفع مشکلات ترافیکی در شهر

تقدیر و تشکر

بنا به اظهار نویسنده مسئول، این مقاله حامی مالی نداشته است.

منابع

- توسلی، وحید. (۱۳۹۱). بررسی نظام برنامه‌ریزی شهر و منطقه در افق چشم‌انداز (۱۴۰۴) ایران اسلامی (با تأکید بر دو مفهوم هویت و مشارکت). پایان‌نامه کارشناسی‌ارشد برنامه‌ریزی شهری، به راهنمایی شریف مطوف، دانشکده هنر و معماری، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی، تهران.
- خانپور، سعید؛ ذبیحی، حسین و نوری، سیدعلی. (۱۴۰۰). مولفه‌های مشارکت شهروندی در شهر هوشمند؛ نمونه‌موردی کلانشهر تهران. *فصلنامه جغرافیایی سرزمین*، ۱۸ (۷۲)، ۱-۱۷. doi: 10.30495/SARZAMIN.2022.64801.2011
- رهنریا، غلامحسین؛ سعیدی‌رضوانی، نوید و دولت‌آبادی، فریبرز. (۱۴۰۰). ارزیابی میزان تحقق چشم‌انداز و اهداف برنامه ۵ ساله راهبردی عملیاتی شهر شیراز (سال‌های ۱۳۹۷-۱۳۹۲). *فصلنامه پژوهش و برنامه‌ریزی شهری*، ۱۲ (۴۷)، ۲۸۷-۳۰۴. doi: 10.30495/JUPM.2022.27014.3748
- ریاحی، وحید؛ عزیزپور، فرهاد و قاسمیان، زری. (۱۳۹۸). عوامل مؤثر بر تهیه برنامه چشم‌انداز توسعه در ناحیه روستایی هزارگریب (شرق مازندران). *نشریه علمی جغرافیا و برنامه‌ریزی*، ۲۴ (۷۲)، ۲۶۷-۲۹۱.
- سبحانی، نوبخت؛ بیرانوندزاده، مریم؛ شاهینی‌فر، مصطفی و معیری، دنیا. (۱۳۹۷). اولویت‌بندی فضاهای شهری اثرگذار در هویت شهری با استفاده از مدل‌های چند معیاره (مطالعه‌موردی: شهر بروجرد). *فصلنامه جغرافیا (برنامه‌ریزی منطقه‌ای)*، ۹ (۳)، ۵۰۷-۴۹۵. doi: 20.1001.1.22286462.1398.9.3.10.8
- شرفی، مرجان؛ بهزادفر، مصطفی؛ دانشپور، سیدعبداله‌ادی؛ برک‌پور، ناصر و خانکه، محمدرضا. (۱۳۹۸). مشارکت‌پذیری یا مشارکت‌گریزی مردم و برنامه‌ریزان؟ پژوهشی کیفی در محیط برنامه‌ریزی شهری ایران. *نشریه هنرهای زیبا*، ۲۴ (۲)، ۳۸-۲۹. doi: 10.22059/JFAUP.2019.292386.672365
- صالحی‌زلانی، سعید؛ هاشمی، علی و میرزاد، عباس. (۱۳۹۸). بررسی هویت شهری ایلام و مؤلفه‌های هویت‌بخش آن. *فصلنامه علمی فرهنگ ایلام*، ۲۰ (۶۲-۶۳)، ۱۱۸-۱۴۱. doi: 10.22034/FARHANG.2019.96064.۱۱۸-۱۴۱
- قربانپور، علی. (۱۳۹۸). چشم‌انداز حکمرانی دولت-شهر شبکه‌ای در ایران (افق ۲۰۵۰). *فصلنامه چشم‌انداز شهرهای آینده*، ۱ (۱)، ۳۲-۱۷.
- کمانرودی کجوری، موسی و ملک‌شاه، آرزو. (۱۴۰۰). جهت‌گیری‌های هویتی و برندسازی در برنامه‌های توسعه شهری تهران. *مطالعات مدیریت شهری*، ۱۳ (۴۵)، ۷۱-۸۵.
- مهندسان مشاور نقش‌آوران توس. (۱۳۹۷). *مطالعات محدوده بافت تاریخی شهر بندرانزلی*. اداره کل میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری گیلان.
- مهندسين مشاور نقش جهان پارس. (۱۳۹۲). *طرح توسعه و عمران (جامع) بندرانزلی*. اداره کل راه و شهرسازی استان گیلان.
- نوکار، بهار؛ کرکه‌آبادی، زینب و ارغان، عباس. (۱۳۹۵). بررسی تاثیرات کاربری‌های شهری بر هویت شهر اسلامی (محدوده مورد مطالعه: منطقه یک شهر یزد). *مجله آمایش جغرافیایی فضا*، ۸ (۲۹)، ۱۳۳-۱۴۶.
- هیر، جوزف؛ هالت، توماس؛ رینگل، کریستین و سارستد، مارکو. (۱۳۹۷). مقدمه‌ای بر مدل‌سازی معادلات ساختاری - حداقل مربعات جزئی (PLS-SEM) (ترجمه امیر علم‌بیگی و محمدرضا اکبری). تهران: انتشارات دانشگاه تهران.

References

- Alamoudi, A. K., Abidoeye, R. B., & Lam, T. Y. (2022). The Impact of Stakeholders' Management Measures on Citizens' Participation Level in Implementing Smart Sustainable Cities. *Sustainability*, 14(24). doi: 10.3390/su142416617
- Bastos, D., Fernández-Caballero, A., Pereira, A., & Rocha, N. P. (2022). Smart City Applications to Promote Citizen Participation in City Management and Governance: A Systematic Review. *Informatics*, 9(4). doi: 10.3390/informatics9040089
- Boussaa, D. (2017). Urban regeneration and the search for identity in historic cities. *Sustainability*, 10(1). doi: 10.3390/su10010048
- Cheshmehzangi, A. (2015). Urban identity as a global phenomenon: Hybridity and contextualization of urban identities in the social environment. *Journal of Human Behavior in the Social Environment*, 25(5), 391-406. doi: 10.1080/10911359.2014.966222

- De Oliveira Capela, F., & Ramirez-Marquez, J. E. (2019). Detecting urban identity perception via newspaper topic modeling. *Cities*, 93, 72-83. doi: 10.1016/j.cities.2019.04.009
- Dixon, T., Montgomery, J., Horton-Baker, N., & Farrelly, L. (2018). Using urban foresight techniques in city visioning: Lessons from the Reading 2050 vision. *Local Economy*, 33(8), 777-799. doi: 10.1177/0269094218800677
- Geertman, S., Allan, A., Pettit, C., & Stillwell, J. (2017). Introduction to 'planning support science for smarter urban futures'. *Planning Support Science for Smarter Urban Futures*, 15, 1-19. Doi: 10.1007/978-3-319-57819-4_1
- Ghorbanpour, A. (2020) The Prospects of Network State-City Governance in Iran (Horizon 2050). *JFCV*, 1(1), 17-32. [in Persian].
- Hemmersam, P., Martin, N., Westvang, E., Aspen, J., & Morrison, A. (2015). Exploring urban data visualization and public participation in planning. *Journal of Urban Technology*, 22(4), 45-64. doi: 10.1080/10630732.2015.1073898
- Heyer, Joseph; Hallett, Thomas; Ringel, Christian and Sarsted, Marco. (2017). A primer on partial least squares structural equation modeling (PLS-SEM) (translated by Amir Alambeigi and Mohammadreza Akbari). Tehran: Tehran University Press. [in Persian].
- Ikhlefhoum, K., & Ziane, M. (2019). Popular participation in the elaboration of urban planning tools in algeria. the case of blida state. *Journal of Settlements and Spatial Planning*, 10(1), 1-12. doi: 10.24193/JSSP.2019.1.01
- Jantz, R. C. (2017). Vision, innovation, and leadership in research libraries. *Library & Information Science Research*, 39(3), 234-241. doi: 10.1016/j.lisr.2017.07.006
- John, B., Keeler, L. W., Wiek, A., & Lang, D. J. (2015). How much sustainability substance is in urban visions?—An analysis of visioning projects in urban planning. *Cities*, 48, 86-98. doi: 10.1016/j.cities.2015.06.001
- Kamanroudi Kojouri, M., & Malekshah, A. (2021). Identity and Branding Orientations in Tehran's Urban Development Plans. *Urban Management Studies*, 13(45), 71-85. [in Persian].
- Khan, S., & Zaman, A. U. (2018). Future cities: Conceptualizing the future based on a critical examination of existing notions of cities. *Cities*, 72, 217-225. doi: 10.1016/j.cities.2017.08.022
- Khanpour, S., Zabihi, H., & Nouri, A. (2022). Components of citizen participation in a smart city; Case study of Tehran metropolis. *Territory*, 18(72), 1-17. [in Persian]. doi: 10.30495/SARZAMIN.2022.64801.2011
- Li, W., Feng, T., Timmermans, H. J., Li, Z., Zhang, M., & Li, B. (2020). Analysis of citizens' motivation and participation intention in urban planning. *Cities*, 106. doi: 10.1016/j.cities.2020.102921
- Manahasa, E., & Manahasa, O. D. (2020). Defining urban identity in a post-socialist turbulent context: The role of housing typologies and urban layers in Tirana. *Habitat International*, 102. doi: 10.1016/j.habitatint.2020.102202
- Naqsh Avaran Toos Consulting Engineers. (2017). Studies of historical context of Bandar Anzali city. General Directorate of Cultural Heritage, Handicrafts and Tourism of Guilan. [in Persian].
- Naqsh Jahan Pars Consulting Engineers. (2012). Development and construction plan (comprehensive) of Bandar Anzali. General Directorate of Roads and Urban Development of Guilan Province. [in Persian].
- Nokar, B., Karkeh Abadi, Z., & Arghan, A. (2018). A study of the impact of urban land uses on the identity of the Islamic City (Case study: District 1 of Yazd City). *Geographical Planning of Space*, 8(29), 133-146. [in Persian].
- Rahbarnia, G., Saeidi Rezvani, N., & Dolatabadi, F. (2022). The realization of the perspective and goals of the 5-year operational-strategic plan for Shiraz (2013-2018). *Journal of Urban Research and Planning*, 12(47), 287-304. [in Persian]. doi: 10.30495/JUPM.2022.27014.3748
- Riahi, V., Azizpour, F., & Ghasemian, Z. (2020). Effective Factors in Providing a development visioning plan in the Hezarjarib rural Area. *Geography and Planning*, 24(72), 267-291. [in Persian].

- Salehi Zalani, S., Hashemi, A., & Mirzad, A. (2019). Investigating the City Identity of Ilam City and its Identification Components. *scientific journal of ilam culture*, 20(62.63), 118-141. [in Persian]. doi: 10.22034/FARHANG.2019.96064
- Schroeder, S. (2020). A Citizen-Defined Vision for the City's Future. A New Contribution to the Discourse of Citizen Participation in Piura, Peru. In *IOP Conference Series: Earth and Environmental Science*. IOP Publishing. doi: 10.1088/1755-1315/503/1/012063
- Sharafi, M., Behzadfar, M., Daneshpour, S. A., Barakpour, N., & Khankeh, H. (2019). Accepting or Refusing to Participate? A qualitative research in urban planning environment of Iran. *Honar-Ha-Ye-Ziba: Memaary Va Shahrsazi*, 24(2), 29-38. [in Persian]. doi: 10.22059/JFAUP.2019.292386.672365
- Siramkaya, S. B. (2019). The effect of change in urban squares on urban identity: The case of Konya. *Architecture Research*, 9(1), 7-15. doi: 10.5923/j.arch.20190901.02
- Sobhani, N., Beyranvandzadeh, M., Shahinifar, M., & Moayyari, D. (2019). Effective prioritization of urban spaces in urban identity using multi-criteria models (Case Study: Borujerd City). *Geography (Regional Planning)*, 9(3), 495-507. [in Persian]. doi: 20.1001.1.22286462.1398.9.3.10.8
- Soper, D.S. (2022). A-priori Sample Size Calculator for Structural Equation Models [Software]. Available from <https://www.danielsoper.com/statcalc>
- Staricco, L., Rappazzo, V., Scudellari, J., & Vitale Brovarone, E. (2019). Toward policies to manage the impacts of autonomous vehicles on the city: A visioning exercise. *Sustainability*, 11(19). doi: 10.3390/su11195222
- Streukens, S., Leroi-Werelds, S., Willems, K. (2017). Dealing with Nonlinearity in Importance-Performance Map Analysis (IPMA): An Integrative Framework in a PLS-SEM Context. In: Latan, H., Noonan, R. (eds) *Partial Least Squares Path Modeling*. Springer, Cham. doi: 10.1007/978-3-319-64069-3_17
- Tavasoli, V. (2012). Investigation of the city and region planning system in the vision horizon of 1401 Islamic Iran (with an emphasis on the two concepts of identity and participation). Master's thesis on urban planning, under the guidance of Sharif Motawef, Faculty of Art and Architecture, Islamic Azad University Central Tehran Branch, Tehran. [in Persian].
- Tuiskunen, S., Rytönen, E., & Nenonen, S. (2015). Urban vision—a static destination or a dynamic process?. *Procedia Economics and Finance*, 21, 346-354. doi: 10.1016/S2212-5671(15)00186-0
- Young, S. L., & Tanner, J. (2022). Citizen Participation Matters; Bureaucratic Discretion Matters More. *Public Administration*, 1-25. doi: 10.1111/padm.12867
- Zineb, S., & Donmez, Y. (2021). Urban Identity and Environmental Perception in Annaba, Algeria. *Journal of Engineering and Sciences*, 7(2), 83-99.